

L'ESCOLA POÈTICA DE RIPOLL EN ELS SEGLES X-XIII, per LLUÍS NICOLAU D'OLWER.

I

INTRODUCCIÓ

A) FONAMENTS DE L'ESCOLA RIPOLLESA

ES set arts liberals — *trivium* i *quadrivium* — ço que podríem anomenar el batxillerat monàstic de la primera edat mitjana, vénen definides així en l'escola de Ripoll, ja en la desena centúria:

Discipline liberalium artium septem sunt. Prima grammatica, id est loquendi pericia. Secunda retorica, que, propter nitorem et copiam eloquentie sue, maxime in civilibus questionibus necessaria extimatur. Tercia dialetica, cognomento loica (*sic*), que disputationibus subtilissimis vera secernit a falsis. Quarta aritmetica, que continet numerorum causas et divisiones. Quinta musica, que in carminibus cantibusque consistit. Sexta geometrica, que mensuras terre dimensionesque complectitur. Septima astronomia, que continet legem astrorum ⁽¹⁾.

Així, doncs, la *metrificació* queia dintre de la música i no pas de la retòrica, tal com ara ens semblaria.

La base didàctica de la metrificació era l'*Ars Metrika* de Beda (673-735). Aquesta obra no ve pas assenyalada en l'inventari de la biblioteca de Ripoll formalitzat en morir el bisbe Oliva ⁽²⁾ (1046). No obstant, en les despulles que d'aquella biblioteca guarda l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserven dos manuscrits de la susdita *Ars Metrika*, els caràcters paleogràfics dels quals obliguen a referir al segle X. Un d'ells (actual ms. 106) està complet; l'altre (ms. 49) no arriba ara més que fins al capítol XII, *De scancione sive cesuris versus heroici* (f. 9 v.º).

L'*Ars Metrika* no era pas una obra de consulta o d'erudició, recòndita en la llibreria del monestir: ben al revés, era *llibre de text* a la seva escola. El manuscrit actual 74 (del segle X), el que més llum donarà potser respecte de l'ensenyança ripollesa, conté aquestes precioses paraules:

Fol. 12 v.º] Multum nos oportet ex causibus investigare quattuor. Primum, metricalibus versibus inbuere. Secundum, omne genera verborum ubi congruit acuere. Tercium, glossa miratibus inves-

(1) Ms. Ripoll 74, Arxiu de la Corona d'Aragó, que molt sovint retrauré, f. 16 v.º

(2) VILLANUEVA (*Viage*, VIII, 216) el feia del segle XII, però R. BEER (*Die Handschriften des Klosters Santa María de Ripoll*, Wien 1907, I, 101) demostra que és del segle XI i, segurament, de l'època assenyalada.

tigare verbis. Quartum, omnium verborum genera minucius excutere, et quid sit nomen, pronomen, verbum, adverbium, participium, coniuncio, preposicio, intergeccio prudentius innotescere.

I, en efecte, al foli següent comencen, per pregunte i respostes, les nocions de mètrica:

Fol. 13 b] Quid est pes? Sillabarum et temporum certa dinumeratio.

Cot accidentum pedibus? Septem: arsis, tesis, numerus sillabarum, tempus, resolutio, figura, metrum.

Quid est [*fol. 13 c]* arsis? Elevatio.

Et quod tesis? Positio.

Quid numerus in pedibus? Quia aut sunt pedes dissillabi, aut trissillabi, aut tetrassillabi, aut pentassillabi, aut exassillabi.

Quot sunt dissillabi? IIII. Parrichius (*sic*) ex duabus brevibus .., temporum duorum, ut *fūgā*. Contrarius huic spondeus, ex duabus longis --, temporum IIII, ut *ēstās*. Iambus, ex brevi et longa .-, temporum III, ut *parens*. Contrarius huic trocheus, ex longa et brevi .., temporum III, ut *moeta*.

Quot (*sic*) sunt trissillabi? VIII. Tribrachus ex tribus brevibus . . ., temporum III, ut *macula*. Contrarius huic molosus, ex tribus longis ---, temporum VI ut *Eneas*. Anapestus, ex duabus brevibus et longa . . ., temporum IIII, ut *Erato*. Contrarius huic dactilus, ex longa et duabus brevibus - . ., temporum IIII, ut *Moenalus*. Amphibracus, ex brevi et longa et brevi . . ., ut *carina*. Contrarius huic amphimacrus, ex longa et brevi [et longa] - . ., temporum V ut *insule*.

Tot el qual no és més que la dialogació del capítol IX de l'*Ars Metrica*. I més avall, després d'un acròstic (f. 14) invitant al seu estudi, segueix:

Fol. 15 v] ADORNITUR NOTICIA DE METRICALIBUS VERSIBUS EXEMPLIS CONTRA PUERORUM IMPERICIA, QUE DICERE POSSINT SCANSIONE.

Menstene / brosatu / metmor / tisobs / curate / nebris,
Virhumi / lisme / stoce / lumcon / scendita / bumō

I així fins al foli 16 v.

Aquests versos, que, partits segons la medició de peus, havien d'aprendre cantant, per a vèncer llur imperícia, els alumnes de Ripoll, són els de Virgili, Lucà, Juvenc, Sant Ambròs, Prudenci, Paulí, Seduli, Sant Pròsper d'Aquitània, Aràtor, Fortunat, etc., que Beda addueix com a exemples en el seu tractat. Alguns, pocs, n'hi falten; però l'ordre en què es segueixen és el mateix que tenen en l'*Ars Metrica*.

Sense donar-li una valor exagerada, cal també remarcar la importància que per a la versificació *similiter desinens* i *similiter cadens* havia de tenir el disposar per sèries rimades les llistes de noms i de verbs en els textos de gramàtica. Així, per exemple:

<i>Fol. 8]</i>	Neptunalia	<i>Fol. 9 v]</i>	anilis	utilis	singularis	amabilis
	Saturnalia		virilis	fertilis	popularis	laudabilis
	Compitalia		puerilis	fictilis	consularis	predicabilis
	femoralia		hostilis	astilis	militaris	mirabilis
	menia			atritilis		lacrimabilis.
	sponsalia					
	herculia					

Junt al tractat teòrico-pràctic de Beda, la biblioteca de Ripoll oferia els més escollits models de la poesia romano-pagana i de la cristiana. L'antic inventari de 1049 anomena Terenci⁽¹⁾, Virgili⁽²⁾, Horaci (?)⁽³⁾, Juvenal⁽⁴⁾, Avià⁽⁵⁾, Juvenc (?)⁽⁶⁾, Seduli⁽⁷⁾, Pròsper⁽⁸⁾, Aràtor⁽⁹⁾, missals romans⁽¹⁰⁾ i missals visigòtics⁽¹¹⁾, dels quals la riquesa himnològica prou ha estat alabada. No devien tardar a entrar-hi: la *Vita Caroli* d'Eginhard amb els versos de Gerward, manuscrit del segle XI⁽¹²⁾; la *Pharsalia* de Lucà, que hi era ben coneguda en el segle XII; les obres de Sant Eugeni⁽¹³⁾, Rabanus Maurus⁽¹⁴⁾, Marbodus⁽¹⁵⁾, Petrus Pictor⁽¹⁶⁾, i d'altres que ja detallaré en assenyalar-ne imitacions⁽¹⁷⁾.

De tots els poetes, qui més decisiva influència exerciren damunt les produccions ripolleses foren, sense cap mena de dubte, Virgili i Seduli. Bé és veritat que un i altre són els que major part devien tenir en l'ensenyament, si ens regim per la provisió que ja en el segle XI n'hi havia a l'escola: de Virgilis, entre textos i comentaris, cinc; de Sedulis, quatre.

La majestat i la serenor virgilianes, per més que en bona part incomprendibles als monjos de les centúries X^a a XIII^a, havien, no obstant, de commoure'ls i encistar-los; però ni els més ardis prenien aital model com a port abordable després de llarga travessia, sinó, com a estel guiador del camí. L'escola de Ripoll, — com totes les monacals de l'època — tenint per fonament no pas la inspiració sinó l'estudi, pervertit el seu gust amb els malabarismes, centons i combinatòries de tants segles de decadència, havia de trobar gust especial en Seduli. El poeta que en forma de *cento Virgilianus* escrivia el *Carmen de Incarnatione*, el que omplia d'assonàncies internes els fàcils hexàmetres del *Carmen Paschale*, el dels dístics serpentins de l'*Elegia*, el de les estrofes alfabètiques de l'*Hymnus*, aquell al qui dedicaren acròstico-telòstics Belisari i Liberi, era el mestre a cada moment imitat pels versificadors de lo *scriptorium* ripolles. Si Virgili els era un *ideal*, Seduli els era una *pauta*. La influència d'ells dos — al revés del que passa amb la d'altres poetes — s'estengué a tota l'escola de Ripoll, i per això calia prèviament assenyalar-la.

- (1) Segons el publica BEER, *Op. cit.*, I, 101 - 109. — (210) Terentius.
- (2) (181-182) Virgil, II. — (194) Commentum Virgili. — (225) Eiusdem [Prisciani] cum XII Virgilii versibus. — (227) Centimetrum de Virgilio sive Juvenale.
- (3) (215) Quiratui. Vide BEER, *Op. cit.*, I, 56 i 108.
- (4) (198) Quaterniones de Boetii et alius de Juvenal. — (227) Centimetrum de Virgili sive Juvenale.
- (5) (214) Avianum.
- (6) (243) Iudicum. Vide BEER, *Op. cit.*, I, 109.
- (7) (183-185) Sedul, III. — (241) Sedulum. — Vegi's el text 5.
- (8) (74-75) Prosperum, II. — (219) Prosperum.
- (9) (186-187) Constructiones, II, una cum Aratore. — (242) Oratore.
- (10) (41-51) Missales, XI.
- (11) (202-206) Missales toletanos, V.
- (12) Desaparegut amb la crema, que més avall anot amb la sigla B. — Vegi's el text 6.
- (13) Vegi's els textos 3 i 6.
- (14) (231) Rabb num. — Vegi's els textos 6, 32 i 53.
- (15) Del *Libellus Marbodi de Ornamentis verborum* n'hi ha una còpia del segle XIII en l'actual ms. Ripoll 181 del susdit Arxiu, folis 131-134 v.º — Vegi's els textos 37 i 46.
- (16) Vegi's el text 67.
- (17) Vegi's els textos 5, 6 i 38.

B) ELS POETES DE RIPOLL

Dintre la producció que anem a ressenyar, en gran part anònima, es distingeixen quatre interessants figures: l'abat-bisbe Oliva (971?-1046), Joan (1022), el monjo Oliva (1046-1065) i el que podem batejar (el seu nom ens és desconegut) de l'*Anònim enamorat* (darreries del segle XII).

L'abat-bisbe OLIVA⁽¹⁾, que tanta senzillesa de llenguatge, tanta vivesa d'imaginació, tanta ingenuïtat i gràcia de diàleg mostra en el *Sermo beati Narcissi*, ens apareix tot un altre en les obres versificades⁽²⁾. La primera en data (1020) no és més que un acròstic en lloança del seu amic Gauzin, abat de Fleury, corresponent al que ell li havia endreçat tot donant-li el condol per la mort del comte Bernat *Tallaferro*. De major importància i interès és l'elogi històrial de Ripoll (posterior a 1032).

Aquest poemet d'Oliva *In laudem monasterii Rivi pullensis* (no hi ha dificultat en admetre el títol que li donà el P. Villanueva, el seu primer editor) consta de dues parts ben diferents, separades pel fons i per la forma. La primera, —*De Monasterio*, que en dic — en 16 hexàmetres lleonins, és un breu resum de la història del cenobi i de la successió dels seus darrers abats, i acaba amb un vers que ve a ésser com la firma de l'autor:

Septimus ipse sequor, qui nunc sum carminis auctor⁽³⁾.

La segona part, —*De Comitibus* — en 15 dístics també lleonins, fa l'elogi d'alguns membres de la família comtal, que era la seva: Wifred *el Pilós*, Miró I, Wifred II, Seniofred, Miró II *Bonfill*, — tots ells comtes de Besalú — i Ermengol, efímer comte d'Ausona. Res no hi és dit dels comtes, descendents també del *Pilós*, que pels mateixos anys governaven els altres comtats de la Marca Hispànica. Oliva, doncs, vol tractar exclusivament dels *comtes del monestir*, la branca de Besalú que, segons demostren els actes de consagració de la basílica, havia portat el pes de les noves construccions i que estimava Ripoll com a tomba de família: no fou vanament que Bernat *Tallaferro* prengué el títol de *comte de Ripoll* ni que Oliva anomena son oncle Miró II *dominus patriæ*.

Ha vingut dient-se⁽⁴⁾, fins a repetir-ho En Rudolf Beer⁽⁵⁾, que el monestir de Ripoll era el Saint-Dénis de Catalunya, el panteó nacional de tots els comtes

(1) Sobre el bisbe Oliva, vide: BEER, *Op. cit.*, I, p. 69 i següents, i J. PIJOAN, *Els educadors de la gent catalana. I. Oliva*, en la revista barcelonina *Empori*, 1907; vol. I, pp. 113, 179, 225.

(2) Textos 4 i 6.

(3) Text 6, vers 16.

(4) «Refiriéndome a los restos de esclarecidos príncipes catalanes: los que hayan medianamente estudiado la historia patria saben que el monumento objeto de mi delegación cuenta entre sus más preciadas glorias la de haber sido el panteón de los condes de Barcelona, Urgel, Besalú y Ausona.» PELLICER Y PAGÉS, *Breve reseña de la visita al R. Monasterio de Santa María de Ripoll*, Gerona, 1875, p. 11.

(5) «Das Kloster Ripoll war von seiner Gründung an dazu bestimmt, die Grabstätte der Grafen von Barcelona zu bilden, das Saint-Denis der Mark zu sein, wie später Poblet die Gruft der aragonesischen Könige barg und der Eskorial das Pantheon der Herrscher Spaniens von Karl V. an wurde.» BEER, *Op. cit.*, I, 82.

eixits de la gloriosa soca barcelonina. I, no obstant, això no resisteix el més superficial examen. Deixant de banda els comtes d'Empúries-Rosselló, als quals ningú s'ha referit, trobarem que tant d'Urgell com de privatius de Cerdanya, cap no n'hi havia d'enterrat. Quant als de Barcelona, revisem-los d'un a un: Wifred II *Borrell* fou sebollit a Sant Pau del Camp; Sunyer devia d'ésser-ho al monestir on es retirà (la Grassa ?); Borrell II, en el seu testament, ve a indicar que se l'enterri en el comtat on morí, i a aquest lloc que l'atzar determinarà li fa una deixa⁽¹⁾; Ramon Borrell quedà a la Seu de Barcelona; Berenguer Ramon I és indubtable que no pensava en Ripoll, monestir que no apareix entre els legataris del seu testament⁽²⁾; les despulles de Ramon Berenguer I reposen encara a la Seu de Barcelona; les de Ramon Berenguer II són a la de Girona; Berenguer Ramon II morí en llunyanes terres, expiant el fraticidi. Així, doncs, només podien inhumar-se a Santa Maria de Ripoll,— i efectivament, en sabem els sepulcres i els epitafis —entre els comtes de Barcelona: Wifred *el Pilós*, propietari de la gran majoria de comtats catalans, entre ells el de Besalú; Ramon Berenguer III, qui, per herència del seu cosí Bernat III (1111), reincorporà aquell comtat a la branca primogènita, i Ramon Berenguer IV, que succeí el seu pare en tots els territoris citrapirenencs. Per tant, si vol comparar-se Ripoll amb Saint-Dénis, digui-se-li Saint-Dénis de Besalú, no de Barcelona, ni, menys encara, de Catalunya.

Però si els comtes citats per Oliva realment eren a Ripoll, ¿és que els dístics aquells foren llurs epitafis? Així ho han cregut Pròsper de Bofarull⁽³⁾, Amador de los Ríos⁽⁴⁾, Menéndez y Pelayo⁽⁵⁾, Monsalvatje⁽⁶⁾, etc.; però és també errat i insostenible. Primerament, ningú dels qui visitaren el monestir abans de la seva destrucció veié aquells versos en cap sepulcre; demés, tenim l'epitafi de Wifred *el Pilós*, ben diferent de la lloança feta per Oliva; i, si això no bastés, el text mateix del poemet esvaeix tota sospita. ¿Com no s'ha vist que el vers

Huius et annexo genitor tumulatur in antro⁽⁷⁾,

amb què comença l'elogi de Miró I, és essencialment narratiu i va estretament lligat amb ço que és dit abans? Còm s'ha pogut creure mai que fos el primer vers d'un epitafi? I el mateix pot dir-se d'aquest altre, en honor de Wifred II de Besalú:

Post quoque Guifredus, crudeli morte peremptus⁽⁸⁾.

La primera idea de la obreta que estudiem potser brollà espontània en la ment d'Oliva; potser ell volgué emular la que l'abat Smaragdus de Saint-Mihiel

(1) *Marca Hispanica*, col. 947.

(2) *Condes Vindicados*, I, 252.

(3) *Condes Vindicados*, I, p. 42, 93, 94, 97, 106 i 116.

(4) *Historia crítica de la literatura española*, II, 332-334.

(5) *Historia de la poesía castellana en la edad media*, I, 68.

(6) *Besalú*, I, p. 62, 68, 72 i 84.

(7) Text 6, vers 27.

(8) Text 6, vers 37.

havia compost sobre la història d'aquest monestir i els seus primers abats⁽¹⁾, o bé el *Carmen de abbatibus coenobii Sancti Petri in insula Lindisfarnensi*, escrit en hexàmetres pel monjo Ethelwolf⁽²⁾.

Si això és dubtós, les fonts, en canvi, són ben clares: no són més que els actes de consagració i dotació de la basílica, o, millor dit, llurs proemis. El de l'acte de 15 de novembre de 977, obra indubtable del comte-bisbe Miró *Bonfill*, de qui serva tot l'enrevessament d'estil i petulància hel·lenitzant de lèxic⁽³⁾, diu així:

In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Post corpoream Iesu Christi domini nostri venerabilem ascensionem, salutis antidoto protoplausti iam purgato livre, pioque Apostolorum quae a bono magistro in obscuru didicerant in tectis categorizante collegio, haud parvae gentilium phalanges, idolorum sublato errore, suavissimo Salvatoris iugo praebuere cervices, innumeraque per tota, ut ita dixerim, cosmi climata episcopia fulsereque coenobia, quae sanctisimorum virorum ad exercenda divina mysteria devota construxit sollertia, commune utilitatis existimans commodum si per terrenum habitaculum Christo dicatum ibidem fidelium sacrata devotio eadem fieret domicilium Spiritus sancti. Inter quos non ignotae memoriae WIFREDUS extitit comes atque, ut verius fatear, subditorum carus patricius, vir nobilitatis titulo pollens, virtutum vigore immarsibiliter vernans; qui inter cetera ecclesiarum aedificia, expulsis Agarenis, qui tunc tempore colones extiterant, more per prisiones desertam incolens terram, coenobim Ripollense beatae virginis Mariae honore construxit, coenobitas undique adgregavit, qui hymniphonis laudibus Omnipotentem assidue ibidem conlaudarent, largisimis deinde praediis ditificando, liberalibusque privilegiis exornando, postremo labentis curiculi certamina complens, ubi decorandi officium gesserat se tradidit tumulandum. Dehinc veneranda succedens propago, adprime divinis dapibus farta, imperialibus commiciis sublimata, MIRO videlicet atque SUNIARIUS, haud secus ac genitor augmentatores tutoresque possessionum eiusdem coenobii extiterunt. Nec minus illorum succedens praeclera soboles, videlicet SENIOFREDUS, GUIFREDUS, MIRO reverendus antistes, OLIBA atque BORRELLUS praecellentissimi Comites, dilectione succincti, quod patres inceperant perficere sa- tegerunt, innumera dona largientes, praedia statuentes, censualia libertati restituentes, privilegia apostolicae sedis constituentes, decretum quoque basilei Lodoici expertentes, tandemque quae contraria, quae praesenti futuro vetant coenobitis eiudem loci, quam quae subiectis obes- sent, curiosa indagine perscrutantes, penitus expulerunt. Istorum denique gloriosissima tempe- state dominus ARNULFUS praedicti loci venerandus extitit abbas, vir per cuncta laudandus, qui post Gerundensis catedrae pontifex sublimatus utriusque acui praenobile vexit officium. Hic nempe eiusdem loci, post cunctatam diu fabricam, fundamenta ecclesiae quae nunc est locare disponens, mortis obice sequestratus reliquit. Quam postmodum dominus GUIDISCLUS normali functione monachorum pater pulchra sublimatam fabrica fornicibusque subactis priore multo maiorem magno sudore perseverando consummatamque, dedicationem ilico fieri festinavit⁽⁴⁾.

El proemi de l'acte de 15 de gener de 1032, probablement obra del mateix Oliva, diu:

Actum est autem hoc instinctu et ordinatione domni Olibani pontificis Ausonensis, ad cuius diocesim praedictus pertinet locus: qui progenitorum venerandis assensum praebere cupiens docu-

(1) *Histoire littéraire de la France*, IV, 446.

(2) Vide: MIGNE, *Patrologia Latina*, vol. XCVI, col. 1327.

(3) El P. Zacarías GARCÍA VILLADA (*Formularios de las Bibliotecas y archivos de Barcelona (siglos X-XV)*).— Institut d'Estudis Catalans, ANUARI MCMXI-XII, p. 533-552) ha demostrat com aquesta acta coincideix amb la del formulari que hi ha en el tan anomenat ms. 74 (f. 144 v.). Qualsevol que conegui una mica l'estil literari (valgui la paraula) de Miró *Bonfill*, veurà que el susdit acte és obra d'aquest. Els monjos, corpresos de tant recargolament de frase i de tantes paraules que dificultosament entenien, prengueren com a típica l'obra de Miró, la qual, fins desproveïda de tots els noms propis, com està en el formulari, encara s'ajusta perfectament a Ripoll, i potser a cap altra església. L'acte no sortí, doncs, del formulari, com pensa el P. GARCÍA VILLADA, sinó justament al contrari.

(4) *Marca Hispanica*, col. 917.

mentis, atavi scilicet sui beatae memoriae Comitis et Marchionis WIFREDI, qui praedictum coenobium a fundamentis extruxit, exemplo quoque avi sui reverendae memoriae Comitis MIRONIS, qui eandem ecclesiam admodum parvulam destruens, maiori sumpta et opere aedificavit, servans etiam instituta patris sui domini OLIBANI Comitis, fratrumque illius [SENIOFRED, WIFRED II, MIRO II], qui hanc secundo maioris operis culmine sustulerunt, ut omnes pietate, sic universos etiam aedificii transgressus est magnitudine. Omne enim superpositum eiusdem ecclesiae solo tenus coaequavit, et a fundamentis extruens, multo labore et miro opere, divina se iuvante gratia ipsa complevit. Ut autem sui desiderii satisfaceret votis, vicinarum regionum episcopos congregavit, et eandem quam construxit ecclesiam in nomine Domini cum suis coepiscopis venerabiliter dedicavit, atque in die eodem cum omnibus qui aderant episcopis necne clarissimis et venerandis comitibus, domno videlicet Wifredo [de Cerdanya] fratre, domnoque Willermo [de Besalú] nepote, ad stabilimentum praefati coenobii hanc ordinationem dotis fecit, construxit, atque firmavit (1).

Si el fons del poemet d'Oliva prové dels paràgrafs transcrits dels susdits actes, la seva forma, o, més ben dit, la forma de la segona part, — *De Comitibus* — jo no sabria pas lliurar-la de la influència dels 38 dístics amb que el diaca Benet (*Benedictus diaconus*) celebra els reis francs, des de Pepí *el Breu* a Carles *el Calb*, en el seu pròleg a la continuació de les *Capitulars* d'Ansegís (2). D'aquesta obra se'n conserva un manuscrit ripollès (Ripoll 40, Arxiu de la Corona d'Aragó), que ja ve assenyalat en l'inventari del segle XI (3). També sorprenen notables concomitànies, que en el lloc oportú evidencio, entre el poemet d'Oliva d'una part, i d'altra certs versos de Rabanus Maurus, de Gerward i de l'epitafi — anònim i en dístics — d'Eggiard, senescal de Carlemany mort a Roncesvalls (15 agost 778) (4).

Entre els poetes ripollesos ha de comptar-se, per dret propi, JOAN de Fleury. Barceloní de família noble, monjo de Ripoll, on, adolescent encara, havia après tota llei de sagrades lletres, prior després de la filial de Santa Cecília de Montserrat, acompanyant el seu germà Bernat, que abandonava la milícia i el noviatge, sortí un jorn de Catalunya per ingressar en la prepotent abadia floriacense (5). Joan fou, sens dubte, qui lligà en estreta simpatia el seu nou abat amb l'antic, Gauzlín amb Oliva, pel qui sempre conservà l'amor i la veneració que li duien tots els que l'havien tractat. Bona prova n'és que en 1022, escrivint Joan a Oliva respecte a la crema de catorze heretges manada pel rei Robert, afegeix a la seva carta una *Lloança* en dístics serpentins (6), que demostra la influència de Seduli, i potser la de l'anònim autor del *Chant de Saint Birrinus*. Joan, que no interrompia ses relacions amb Ripoll, fou abat de Fleury a la mort de Gauzlín.

El monjo OLIVA (que vivia encara en 1065), confós molt sovint amb l'abat a causa de llur nom (7), fou dels majors prestigis científics de Ripoll: música,

(1) *Marca Hispanica*, col. 1050.

(2) *Histoire littéraire de la France*, V, 35.

(3) (93) Capitularem K[aroli]. Vide BEER, *Op. cit.*, I, 104.

(4) Vide: *Histoire générale du Languedoc*, edició Privat, vol. V, pàg. 1*.

(5) MABILLON, *Annales Ordinis Sancti Benedicti*, IV, 233 (any 1013). — BEER, *Op. cit.*, I, 91.

(6) Text 5.—Vegi's també text 69.

(7) Respecte al monjo Oliva, vegi's BEER, *Op. cit.*, I, 86 i següents.

astronomia i matemàtiques eren la seva especialitat; però no fou indocte tampoc a construir bons hexàmetres lleonins. En aquest respecte mereix aquí son lloc. Han de tenir-se indubtablement com obres seves la *Prosopopeia*, breu però formós exemple de l'íntima i afectuosa col·laboració que regnava en lo *scriptorium*, i els resums que encapçalen els seus tractats *Breviarium de Musica*, *De Paschali ciclo Dionisiali* (1047), *Epistula de feria diei nativitatis Christi* (1065) i *De multiplicatione vel divisione abaci numerus* ⁽¹⁾. Potser que els *Manfredi Carmina* de Beda ⁽²⁾ estan relacionats amb la producció poèticocientífica del monjo Oliva.

Si aquests tres representants de l'escola ripollesa eren ja coneguts, tinc en canvi la sort de poder-ne revelar de cap i de nou un altre, de valor poètica molt més gran. Malauradament, el nom ens és desconegut; però hi he suplert donant-li el de l'*Anònim enamorat*, indicant així el tret més característic de la seva producció. A ell es deuen *totes* les poesies eròtiques que més avall segueixen. Llegint-les, es veurà com, tot i els seus amaneraments i repeticions, estem enfront d'un verdader poeta. No hi fa res que ens ponderi la bellesa de Judit, Flora, Lux, la Comtessa de França, Giliberta, etc., gairebé amb les mateixes paraules, ni que *puellas* dugui el rim forçat de *stellas i amica* el de *pudica*. Tot això desapareix quan l'inunda el sentiment de la naturalesa, com en la descripció *De Estate*, o quan brolla amb tota l'energia el crit de la passió:

Invidus ille, modo pro quo simul esse nequimus,
Vivere nec possit, nec sibi mors veniat ⁽³⁾.

L'actual ms. Ripoll 74 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (del segle X, com ja va dit) presentava alguns folis que s'havien deixat en blanc perquè, essent prim el pergamí, la tinta traspuava. Aquests folis són els que l'*Anònim enamorat* aprofità per a anar-hi encabint els versos. No sense precaucions; car, tement, sens dubte, d'escandalitzar altres monjos més observants, escrivia a columna plena, no separant els versos més que per un punt, estrafeia l'escriptura dels títols i invertia sovint l'ordre de les lletres en les paraules menys *monàstiques*. La veritat és que motiu hi havia, perquè no tenen majors crueses d'expressió Properci ni Tibul·le, i el *latus lateri* horacià, esborrat de certes edicions, no sols l'hi retrobem literalment, sinó que amb expressives variants: *femur femori*, *pectus prope pectus*. Coneguda l'obra d'aquest poeta, ja no pot meravellar-nos la directa intervenció d'algún altre monjo de Ripoll en el cançoner català del manuscrit 129 d'aquell monestir, conservat també a l'Arxiu de la Corona d'Aragó ⁽⁴⁾.

(1) Textos 8, 41 - 43, 68, 70.

(2) MIGNE, *Patrologia Latina*, XCIV, 642.

(3) Text 39, versos 27 i 28.

(4) Publicat per J. RUBIÓ i BALAGUER, *Del manuscrit 129 de Ripoll*, Barcelona, L'Avenç, 1911. Extret de la *Revista de Bibliografia catalana*, vol. V.

És notable el caràcter que en el nostre poeta pren el desfogament amorós: d'un cap a l'altre dels seus versos només el domina una idea, de mil maneres glossada: *tractare papillas*. Cau també dintre de la poesia dita *goliàrdica*, profanant himnes de l'església, com en l'*Amicç de adventu*. Certes expressions, per exemple

Suplex, ergo, Deum rogites, ut nostra secundo
Navis eat vento, quae freta mota timet, ⁽¹⁾

demanant l'auxili diví per satisfer les passions sacrílegues, i el continuat record del *Cant dels Cants*, que plana damunt tota la seva producció, ens ajuden a fer-nos càrrec de la psicologia d'aquest extravagant personatge, que fou un mal fill de Sant Benet, sens dubte, però que, per això mateix, ocuparà des d'ara un lloc important en nostra història literària.

L'òbra de l'*Anònim enamorat*, establerta per la identitat de lletra, comprèn, demés de l'opus eròtic: les lloances *Ad episcopum Metensem* i *De Episcopo Papiense* i l'excitació a l'estudi *De Doctrina* ⁽²⁾. Aquesta lletra és, sense cap mena de dubte, del darrer terç del segle XII; i, per altra banda, les habilitats criptogràfiques amb què l'escriptor tracta d'amagar l'erotisme de la seva producció convencen que es tracta d'un autògraf.

Vejam ara quines dates cronològiques i biogràfiques es desprenen de l'anònima producció que examinem.

Ens diu, l'autor, que havia trobat son plaer en el *virgineum Montis Romarici*, és a dir, en el *Romaricensis Montis parthenon*, l'abadia benedictina de Remiremont ⁽³⁾. Això no té res d'estrany, perçò com des de l'incendi de 1057 la disciplina hi estava completament relaxada i la vida conventual només de nom hi subsistia, tant que les monges en albergs particulars vivien escampades ⁽⁴⁾. Sabent ja les relacions de nostre benedictí amb les benedictines de Lorena, prenguem nota que ell anomena Judit una de les seves estimades i què Judit s'esqueia dir-se també una de les abadesses del *virgineum Montis Romarici* en la darrera meitat del segle XIIe: Judit II, anys 1141-1178 ⁽⁵⁾.

Lloa l'*Anònim* dos bisbes: un de Metz i un de Pavia. Les paraules que al primer dedica són prou banals, i pogué endreçar-les a qualsevol bisbe. Suposant-les, però, veu de justícia, més que d'adulació o cortesia, a cap dels bisbes metenses del segle XIIe al·ludiran millor que a Frederic de Pluyose (1171-1179) ⁽⁶⁾.

(1) Text 39, versos 31 i 32.

(2) Textos 20-39, 14, 15 i 46.

(3) Lorena: antigament província eclesiàstica de Trèveris i diòcesi de Toul; des de 1774, per segregació, diòcesi de Saint-Diez.

(4) D. SAMMARTAN, *Gallia Christiana*, edició P. PIOLIN, París, Palmé, 1874, vol. XIII, col. 1408.

(5) Id. íd., col. 1410.

(6) «...nobilis vir Fridericus de Plujosa, perpetua dignus memoria, genitus in praedio cognomini Clientelis, et ditione nobili prope Vicheriacum, aliud praedium ab episcopatu Tullensi dependens. Quamvis senio et insa-

En termes consemblants, de vegades literalment idèntics, està escrit l'elogi del bisbe de Pavia (1); però algunes paraules hi ha —

*Viduata jam ex diu pastore catholico
pecte comas, quia nubis præsuli legitimo.
Tuæ formæ cultum addas, parum livent oculi
pro plangore quem sumpsisti ex dicensu populi —*

de particularment aplicables al bisbe Sant Lanfranc (1178-1198) llavors que de nou pontificava en la ciutat ticinesa, després de l'exili que els Cònsols li imposaren per defensar contra d'ells la integritat del patrimoni eclesiàstic. Si com diuen l'epitafi (2) i la biografia (3) de Lanfranc, obra aquesta del seu successor Bernat Balbi, fou el consell del mateix papa qui l'havia consagrat, — Alexandre III (1159-1181) — aquell que el reintegrà a la Seu, hauríem de donar a la poesia del ripollès la data aproximada de 1180, data que concorda amb les altres que fins ara hem pogut atribuir a l'*Anònim*.

També dedica l'*Anònim* una poesia, i no de les menys ardents, *ad Comitissam Frantiæ* (4). Qui era aquesta dama? Com que la dignitat de «comte de França» no existia, és evident que el poeta, equivocat per la similitud de noms, es refereix a la comtessa de Flandes (*Francia, Frantia, Flandria*). Governava per aquella època Flandes el comte Felip d'Alsàcia (1168-1191), fill de Tierry d'Alsàcia i de la seva segona esposa Sibila d'Anjou (5). El comte es mullerà en 1156 amb Elisabet de Vermandois († 1182), de la qual no hagué fills, dona renomenada de bellesa i d'amor a la poesia, i a la qual donà més renom encara la tràgica fi del seu amant Gautier de Fontaines (1175). Al·ludeixen a aquesta mort els trobadors Guillem de Sant Didier, Ramon de Miraval, Sordel i Guiraut de Calansó; el comte Felip era protector de Chrétien de Troies; André le Chapelain reporta dos «jutjaments d'amor» de la comtessa (6): així amb el nostre *Anònim* és una triple corona poètica — llatina, provençal i francesa — ço que glorifica la memòria d'aquests comtes de Flandes.

El tenir tan sovint l'*Anònim* la seva inspiració en les terres de França podria fer-nos sospitar si era francès i que només per incident les seves

nabili ægritudine confactus, eam comitatet ac liberalitatem, quam habuerat ab incunabilis, servabit omnino integrum. Adeo virili animo ecclesiae sibi commissæ rebus providit, ut illa nullam imminutionem, nullumque prorsus detrimentum senserit.» (*Gallia Christiana*, XIII, 750.)

(1) Text 15.

(2) Vide: *Italia Sacra sive de episcopis Italiæ... auctore D. F. UGHELLO. Editio secunda, aucta et emendata cura et studio NICOLAI COLETI... Venetiis, 1717*, vol. I, col. 1092.

(3) Ibidem, col. 1094-95.

(4) Text 30.

(5) DE SMET, *Mémoire historique et critique sur Philippe d'Alsace*, en el volum XXI (any 1848) de les *Mémoires de l'Académie Royale de la Belgique*.

(6) Vide: G[ASTON] P[ARIS], *La Comtesse Elisabeth de Flandres et les troubadours. Romania*, XVII, *Mélanges*, p. 591. — M. E. TROJEL, *Middelalderens Elskovshøfer*, Copenhagen, 1888.

obres es trobaven a Ripoll. Ell mateix, però, s'encarrega de desfer l'equívoc, dient amb recança:

Francia, quam felix! florem retines mulierum,
quo vellem, felix, quod mea terra foret! ⁽¹⁾

On conegué l'*Anònim* la comtessa Elisabet? El monjo que havia anat a Lorena podia anar també a Flandes. És ben cert. No obstant, hi ha un altre indici — en mig d'indicis, de conjectures i d'hipòtesis hem de bellugar-nos — que no ens convé desaprofitar. En 1172 Felip d'Alsàcia anà en romiatge a Sant Jaume de Galícia ⁽²⁾. L'acompanyava la seva esposa Elisabet? No ho sabem, però és ben possible. Si per cas, allí podia trobar-se amb un monjo de Ripoll, Arnau de Mont, qui en 1173 hi acabava la còpia dels *Miraculi beati Jacobi* i de la *Chronica Turpini*, actual manuscrit Ripoll 99 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Doncs bé: la lletra d'aquest manuscrit, autògrafo d'Arnau de Mont, i especialment la minúscula dels *addenda* i *corrigenda* marginals, s'assembla extraordinàriament a la de l'*Anònim enamorat*. Si aquesta semblança de mans — que no vull exagerar, però que tampoc cal desconèixer — pogués, ajudant-hi nous documents, esdevenir identitat, la incògnita de l'*Anònim* seria resolta, i hauríem d'anomenar-lo ARNAU DE MONT. Que això no es basa més que en hipòtesis, podrà objectar-se'm. Com a hipòtesis les don, i res no assegur; però són hipòtesis legítimes, lògicament enllaçades i que l'una de l'altra reben força ⁽³⁾.

Aquest poeta era, amb molta diferència, el millor versificador de Ripoll: quasi totes les formes mètriques i rítmiques que més avall s'inventarien foren usades per ell, i moltes només que per ell. D'autors clàssics, demostra conèixer Horaci i Virgili i al·ludeix potser a Ovidi (*Dictator libri amoris*, vers 9 del text 28); dels medievals, cap no influí damunt d'ell tant com Marbodus, el qual glossa algunes vegades (textos 37, 46) i de qui recorda ben sovint la *Dissuasio amoris venerei* ⁽⁴⁾. Copiats de la mateixa mà, hi ha també el pseudoadautoepitafi de Lucà (ms. 46, foli 27), els *Monosticha de decem plagis Aegypti* de Sant Eugeni de Toledo (ms. 74, foli 157) i les anònimes *Sententiae Septem Sapientium* (ms. 74, foli 102).

Respecte d'algunes altres poesies, cal fer lleugeres indicacions.

Text 19. *Elogi de Pere II el Gran*. La molta coincidència d'aquest elogi amb l'epitafi del rei a Santes Creus, que obliga a suposar-los un mateix origen,

(1) Text 30, versos 27-28.

(2) «1172... Philippus Flandrensum comes, a Sancto Jacobo jam tunc reversus...» diu Silvestre Girald Cambrensis en la seva *Hibernia expugnata*, cap. 38. Vide: *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, vol. XIII, p. 212.

(3) R. BEER, II, 39, creu que són de la mateixa mà — Arnau de Mont — els ms. 88 i 183. Jo no m'atreviria a afirmar-ho.

(4) Vide: MIGNE, *Patrologia Latina*, vol. CLXXI, col. 1655.

deixa cert dubte sobre la recta inclusió de l'elogi en la poesia ripollesa. No obstant, la data del manuscrit, segurament anterior a la llosa sepulcral de Sant Creus (a l'epitafi no pot dir-se), i el començar amb tres versos que no són en aquest, justifiquen, al meu veure, la inclusió.

Text 47. [*Ad invidiosum.*] Aquests dos dístics em semblen d'un caient molt més clàssic que les poesies provadament ripolleses. No havent pogut trobar, però, d'on fossin copiats, provisionalment els incloc en aquesta col·lecció.

Text 48. [*Quot modis tentamur vitio gulæ.*] Aquesta obreta no és més que una part (quatre versos sobre dotze) d'una altra d'Hildebert de Mans. Sols per oferir variants del text conegit, degudes potser a algun ripollès, la incloc en aquest recull.

Text 58. [*Ad beatam virginem.*] Gautier ⁽¹⁾ insisteix a comparar aquesta prosa, *Ave Virgo gloriosa*, que sols es troba en un manuscrit ripollès, amb una d'Adam de Saint Victor, que comença:

Ave, virgo singularis,
Porta vitæ, stella maris,
Ave, decus virginum...

però, tret de llur sentit general (ambdues proses són dedicades a la Mare de Déu), no coincideixen. És veritat que tres versos

Ave, virgo gloriosa...
Medicina salutaris...
O Maria stella maris...

es retroben en proses d'Adam de Saint Victor; però això, provant molt, provaria la influència d'aquell autor, influència natural si es té en compte que escriví gran nombre de proses, moltes de les quals esdevingueren populars. Per altra banda, Adam de Saint Victor era benedictí, estava relacionat amb el monestir de Sant Víctor de Marsella, i aquest ho estigué amb el de Ripoll. És ben explicable, doncs, que a Ripoll li imitessin alguna prosa. I encara això no pot donar-se per segur, puix, després de tot, els tres versos que coincideixen són més aviat un lloc comú que no pas res de característic.

Text 60. [*Imnus in omnium sanctorum.*] Aquest himne forma part del *Breviari* de Sant Víctor de Marsella: així, doncs, no és inèdit. Però la sospita que produeix la incertitud de si fou ripollès en el seu origen i després es comunicà al cenobi marsellès, o de si, pel contrari, en aquest fou escrit, obliga a incloure aquest himne en el present recull. Com a notícia important, cal assenyalar que el text de Ripoll sembla escrit a les primeries del segle XIII, quan ja havia acabat la submissió del monestir de Santa Maria al de Sant Víctor (anys 1070-1172).

(1) *Adam de St. Victor*, 1859 (1881), II, 359.

Text 61. [*Himnum in natale apostolorum.*] Amb el número 3020 assenyalà Chevalier, en son *Repertorium Hymnologicum*, un himne del mateix començament i de la mateixa estructura que aquest. No m'he cregut, però, en el cas d'identificar-los, per ésser aquell en llaor de Sant Gaudiós, bisbe de Nàpols.

Potser algú trobarà a faltar, en aquesta col·lecció, la famosa poesia llatina dedicada a la memòria del Cid Roderic Diaz, i coneguda només que per un manuscrit ripollès⁽¹⁾. No la hi he inclosa perquè estic convençut que no fou composta a Ripoll. És dolorós separar-se de l'opinió del mestre Milà i Fontanals⁽²⁾, però cal reconèixer que els arguments que esgrimeix per demostrar l'origen català de tal poesia no són prou contundents, i expliquen només l'interès que a Ripoll podia haver-hi per copiar-la, en la qual cosa tots estem perfectament d'acord. També té importància remarcar que en tota la producció ripollesa dels segles X a XIII no he vist un sol cas d'estrofa sàfica, metre del poemet que ens ocupa. Això es veurà clarament en la taula de la versificació ripollesa.

C) PRODUCCIÓ DE RIPOLL

La poesia ripollesa dels segles X-XIII, aquí per primera vegada reunida, presenta la major varietat de gèneres: gairebé pot dir-se que tots hi tenen, més o menys nombrosa, llur representació. Encara que els textos els don seguits, sense fer entre ells separació de cap mena, no obstant van aplegats seguint aquesta

Classificació genèrica

I. Poesia profana.

- A) Històrica i encomiàstica. Textos: 1-19.
- B) Eròtica. Textos: 20-39.
- C) Didàctica.
 - a) Científica. Textos: 40-45.
 - b) Moral. Textos: 46-48.
- D) Satírica. Text 49.

II. Poesia religiosa.

- A) Hímnica. Textos: 50-66.
- B) Didàctica. Text 67.

III. Apèndix: Explícits, signatures, monòstics, etc., etc. Textos: 68-81.

Més difícil hauria estat d'ordenar els textos segons llur data, en la majoria d'ells absolutament desconeguda. De totes maneres, ho he intentat, partint de

(1) Ms. lat. anc. fonds, 5132, Bibliothèque National Paris, f. 79 v.º Repetint el text donat per DU MÉRIL, la publica: A. BONILLA Y SAN MARTÍN. *Gestas de Rodrigo el Campeador (Gesta Roderici Campidocti)*, Madrid, 1911, extret del Boletín de la Real Academia de la Historia del mateix any.

(2) *De la poesía heroico-popular castellana*, Barcelona, 1874; p. 226.

dues bases: *a*) Les poesies d'autor coneugut, i les que es refereixen a algun personatge o fet històric, reben la data d'aquests. *b*) Les que no tenen cap indici cronològic reben la que paleogràficament cal atribuir a llur protoquirògraf.

Així, doncs, i amb valor només que aproximada, m'atreveixo a presentar l'adjunta

Classificació cronològica

Segle X	Textos: 1, 40, 52.
Segle XI, 1. ^a meitat.....	Textos: 2, 3, 54.
» » any 1020	Text 4 (Abat Oliva).
» » any 1022	Text 5 (Joan de Fleury).
» »	Text 69
» » post 1032	Textos: 6 (Abat Oliva), 7.
» »	Textos: 8, 41; 42, 68, 70
» » any 1047	Text 43 (Monjo Oliva).
» mitjan segle	Text 72.
» 2. ^a meitat	Textos: 10, 50, 79, 81.
» » any 1064	Text 68 (Monjo Oliva).
Segle XII, 1. ^a meitat.....	Textos: 11, 44, 71, 80.
» » post 1102	Text 9.
» 2. ^a meitat.....	Textos: 12, 13, 53, 56, 62, 63.
» 3. ^r terç	Textos: 16, 49, 55.
» »	Textos: 20-39, 46.
» » entre 1171-1179 ..	Text 15.
» » devés 1180	Text 14. } (<i>Anònim enamorat.</i>)
Segle XII-XIII	Text 73.
Segle XIII.....	Text 76.
» 1. ^r terç	Textos: 45, 47, 48, 51, 57-60, 64-66.
» any 1222.....	Text 74.
» any 1234	Text 17.
» 2. ⁿ terç	Text 67.
» abans 1258.....	Text 75.
» 3. ^r terç	Textos: 61, 77, 78.
» » any 1280	Text 18.
» » any 1285	Text 19.

TAULA DE LA VERSIFICACIÓ RIPOLLENCA

I. METRES, RITMES I RIMES

A) Metres dactílics.

1) HEXÀMETRES.

a) Hexàmetres purs; per exemple:

Germine conspicuos pulcro decorando clientes

Textos: 4, 7, 18, 27, 34, 37, 40, 41, 43, 44, 48, 52, 68, 71, 80.

b) Hexàmetres lleonins, per exemple:

Hoc adiens templum genitricis Virginis alnum.

Textos: 1, 3, 6-8, 10-12, 16, 19, 24, 27, 34, 37, 41-43, 46, 53, 68, 69, 70, 72-79, 81.

c) Hexàmetres apariats; per exemple:

*Illud si verum fieret, quod somnia monstrant,
Felix pernimum fierem, qui talia constant.*

Textos: 10, 17, 24, 27, 28, 34, 37, 38, 42, 67.

d) Hexàmetres amb triple rima interna; per exemple:

Quisquis eris, qui credideris fidem mulieris.

Textos: 37.

e) Hexàmetres apariats i amb doble rima interna; per exemple:

*Ergo cave ne tu prave non capiaris ab ulla:
Namque fidem servare quidem scit femina nulla.*

Textos: 37.

2) PENTÀMETRES.

a) Pentàmetres purs; per exemple:

Quod sum vos eritis, quippe quod estis eram.

Textos: 18.

b) Pentàmetres lleonins; per exemple:

Qui comes atque potens fulsit in orbe manens.

1') DÍSTICS.

a) Dístics elegiacs; per exemple:

*Sol ramum fervens medium dum scandit Olympi
Fessus pernimum membra thoro posui.*

Textos: 23, 30, 32, 39, 47.

A) i' a') Dístics serpentins; per exemple:

*Dulcis amica mei, valeas per secula multa:
Sis semper felix, dulcis amica mei.*

Textos: 5, 25.

b) Dístics lleonins; per exemple:

*Conditur hic primus Guifredus marchio celsus,
Qui comes atque potens julsit in orbe manens.*

Textos: 3, 6, 9, 17.

B) Metres trocaics.

1) TETRÀMETRE TROCAIC CATALÈCTIC.

b) Tetràmetre trocaic catalèctic rítmic (hemistiqui pla d'accent a la 7.ª + hemistiqui esdrúixol d'accent a la 5.ª):

Dit laus Patri Genitoque necnon et Paraclito.

Textos: 63.

b') Id. *similiter cadentes* apariats; per exemple:

*Infulam pontificalem quisquis cupit sumere
Nobilis et literatus sit, et mundo corpore.*

Textos: 14, 15, 55.

b'') Id. en estrofa de 3 *similiter cadentes*; per exemple:

*Incliti festum colentes Valentini cœlebre
Letabunda laudum vota concinamus hodie,
Quem Christus martiriali sociavit glorie.*

Textos: 64.

2) DÍMETRE TROCAIC.

b) Dímetre trocaic rítmic (vers pla d'accent en 3.ª i 7.ª):

Ave virgo gloriosa.

Textos: 58.

b') Id. apariats consonants; per exemple:

*Si laudare possem florem
Iuuentutis et honorem.*

Textos: 13, 26, 31, 36, 45, 66.

B 2 b'') Id. en estrofa de 4 monorims; per exemple:

*Maio mense dum per pratum
Pulcris floribus hornatum,
Irem forte spatiatum,
Vidi quiddam mihi gratum.*

Textos: 21.

b'') Id. apariats amb rima a l'hemistiqui; per exemple:

*Virgo pura stirps regalis
genitura coequalis*

b''') Id. en estrofa de 4 monorims + 1 vers pla d'accent a la 5.ª per exemple:

*Ecce tempus est vernale,
quo per lignum triumphale
inter ligna nullum tale,
genus hominum mortale
morte liberatur.*

Textos: 51.

3) DÍMETRE TROCAIC CATALÈCTIC.

b) Dímetre trocaic catalèctic rítmic (vers esdrúixol d'accent en 1.ª, 3.ª i 5.ª); per exemple:

Summi regis thalamus.

Textos: 58.

4) DÍMETRE TROCAIC HIPERCATALÈCTIC.

b) Dímetre trocaic hipercatalèctic rítmic (vers pla d'accent en 1.ª i 5.ª); per exemple:

Tui nati nata.

5) DIPÒDIC TROCAIC.

b) Dipòdic trocaic rítmic (vers pla d'accent en 1.ª i 3.ª); per exemple:

Sidus clarum.

6 b) VERS RÍTMIC DE MOVIMENT TROCAIC, compost d'hemistiqui pla d'accent en 1.ª i 3.ª, i hemistiqui esdrúixol d'accent a la 4.ª; per exemple:

Virgo, Dei mater et filia.

B 6 b') Id. en estrofa de 5 *similiter cadentes*, per exemple:

*Virgo, Dei mater et filia,
Qui cum viro non essemus conscientia,
Summi regis repleta gracia,
Genuisti cuius potencia
Celum terras cingit et maria.*

Textos: 56.

1' b) Estrofa de 6 *B3b* rimats aabccb; per exemple:

*Verbum in principio
Deum, absque dubio,
mentis videns acie.
Per quem fiant omnia,
in quo vivant omnia
confirmat ecclesia.*

Textos: 55^b.

2' b) Estrofa de 2 (2 *B2b'* + *B3b*) rimats aabccb; per exemple:

*Summi regis nos dilectum
Collaudemus, et evectum,
Supra modi limitem.
Dum divine geniture
Et unite carnis pure,
Novit pandit tramitem.*

Textos: 55^a.

3' b) Estrofa de 2 (2 *B2b'''* + 1 *B3b*) rimant els dos desiguals; per exemple:

*Virgo pura stirps regalis,
genitura specialis,
legum norma tam dotalem,
rerum forma coequalem
nusquam tibi protulit.
Celi prole tu dotaris,
novo sole fecundaris;
hic natura lex mutantur,
immo iura plus dicantur,
que lex prima contulit.*

Textos: 57.

B 4' b) Estrofa de *B3b + B4b* alternats i rimant abab; per exemple:

*Salve, virgo regia,
Tui nati nata,
Patrem paris filia,
Natura mutata.*

Textos: 59.

5' b) Estrofa de 2 (2 *B5b + 1 B3b*) rimats aabccb; per exemple:

*Noster cetus
Psallat letus,
In adventu virginis,
Dulces melos,
Ut ad celos
Resonet vox carminis.*

Textos: 22, 33, 35.

C) Metres iàmbics.

1) DÍMETRE IÀMBIC.

a) Dímetre iàmbic mètric; per exemple:

In quorum corde Christus est.

Textos: 61.

b) Dímetre iàmbic rítmic (vers esdrúixol d'accent a la 6.ª); per exemple:

Exultent celi sidera.

b') Id. apariats *similiter cadentes*, per exemple:

*Sacer concentus carmina
Pangat Christo cælebria.*

Textos: 54, 60, 62, 65.

2) DÍMETRE IÀMBIC CATALÈCTIC.

b) Dímetre iàmbic catalèctic rítmic (vers pla d'accent a la 6.ª); per exemple:

Jherusalem lætare.

b') Id. en estrofa de 4 monorims; per exemple:

*Grave vulnus amoris
Nimis habens doloris;
Magni causa furoris
Multum inferit terroris.*

Textos: 29.

C 2 b'') Id. en estrofa de 3 consonants i 1 de tornada; per exemple:

*Jherusalem lætare,
Que flebas tam amare,
Dum serva tenebare.
Jherusalem, exulta!*

Textos: 50.

1' b) Estrofa de 9 versos C3b i C4b, repartits i rimats abababbab; per exemple:

*In Gedeonis area
Vellus aret extentum,
Et demolitur tinea
Regali vestimentum;
Superhabundant palea,
Que sepelit frumentum,
Et loquitur iumentum;
Non redit bos ad orrea,
Sed sequitur carpentum.*

Textos: 49.

D) Metres logaèdics.

1) ASCLEPIADEU MENOR.

b) Asclepiadeu menor rítmic (dos hemistiquis esdrúixols d'accent a la 4.ª); per exemple:

Et cantat dulciter silvestris merula.

b') Id. apariats *similiter cadentes*; per exemple:

*Si vera somnia forent, que somnio,
Magno perhenniter replerer gaudio.*

Textos: 26.

b'') Id. en estrofa de 3 *similiter cadentes*; per exemple:

*Aprilis tempore, quo nemus frondibus
Et pratum roseis ornatur floribus,
Iuventus tenera fervet amoribus.*

Textos: 20.

2) ASCLEPIADEU MENOR CATALÈCTIC.

a) Asclepiadeu menor catalèctic mètric; per exemple:

Ad carmen populi flebile cuncti.

Textos: 2.

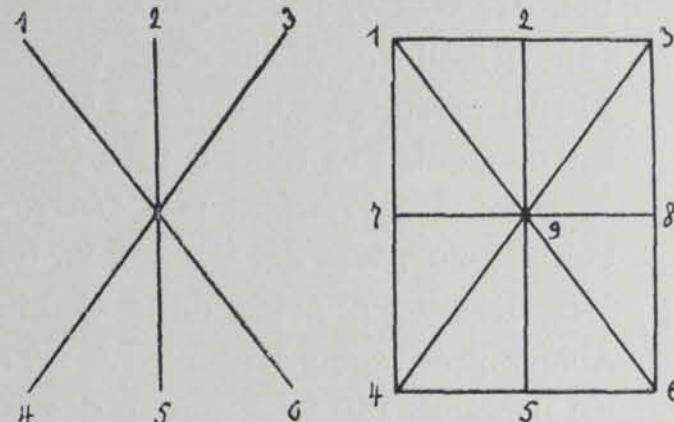
II. COMBINACIONES EXTERNAS

- A) Versos mesòstic (2-5), catadiagonòstic (1-6) i anadiagonòstic (4-3), segons l'esquema. Text 52.

B) Versos acròstic, telòstic, cata-diagonòstic, anadiagonòstic i mesòstic serpentins, en aquesta forma: un vers serpentí que es llegeix en les direccions 1-3, 3-1, 3-6, 6-3, 6-4, 4-6, 4-1, 1-4, 1-6, 6-1, 3-4, 4-3, 1-9-3, 3-9-1, 3-9-6, 6-3-9, 5-9-4, 4-9-5, 4-9-1, 1-9-4; i un altre, també serpentí, que es llegeix en 2-5, 5-2, 7-8, 8-7, 7-9-2, 2-9-7, 2-9-8, 8-9-2, 8-9-5, 5-9-8, 5-9-7, 7-9-5, segons l'esquema. Text 40.

C) Nom en acròstic. Text 4.

D) Ordenació alfabètica. Versos reunits de quatre en quatre per ordre d'alfabet, segons la inicial del primer. Text 2.

III

BIBLIOGRAFIA

Els manuscrits que han servit per a la present edició, i les sigles segons les quals els cito, són aquests:

- A) Ms. olim Ripoll 37, ara perdut. Descrit per VILLANUEVA, VIII, 55: «Vol. fol. ms. á fines del siglo XI ó principios del siguiente.» Textos: 16, 42, 43, 68.

B) Ms. olim Ripoll 57 (ms. 80, en el catàleg de 1649) ara perdut. VILLANUEVA, VIII, 36: «Vol. fol. vit. ms. sec. XI ineun.» BOFARULL, I, 42: «Códice escrito sobre pergamo con letra del siglo 12.» Fol. 16 v., text 1; fol. 15, text 6; fol. 16, text 9.

C) Ms. Ripoll 42, Arxiu de la Corona d'Aragó. *Boecius* de l'inventari del segle XI, després 103, més tard: prestatge 3.^r, calaix 1.^r, n.^o mod. 14 ant. 260. En pergamí, 112 folis, a tota plana, 257 × 347 mm. segle XI (1018-1046). En el llom: *Tratado de música de Boecio, etc., etc.* Fol. 4, text 70; fol. 5, text 41; fol. 6, text 8.

- D) Ms. Ripoll 46, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 3.^r, calaix 1.^r, n.^o mod. 15 ant. 136.
 En pergamí, 87 folis part a tota plana, 253 × 332 mm., segle IX-X. En el llom: *Gramática de Prisciano*.
 Fol. 21, text 7; fol. 26, text 40.
- E) Ms. Ripoll 59, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 3.^r, calaix 2.ⁿ, n.^o mod. 16 ant. 102.
 En pergamí, 319 folis, a tota plana, 250 × 308 mm., segle X-XI. En el llom: *Ars Prisciani vidi discreticimi Gramatici, etc., etc.* (sic).
 Fol. 195-200, text 44; fol. 198 v., text 80; fol. 305, text 64; fol. 306, text 65.
- F) Ms. Ripoll 74, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 3.^r, calaix 1.^r, n.^o mod. 16 ant. 47.
 En pergamí, 156 folis, part a dos corondells, 250 × 388 mm., segle X. En el llom: *Liber glossarum*.
 Fol. 14, text 40; fol. 96^c, textos 20-23; fol. 96^d, textos 24-28; fol. 97^a, textos 29-32; fol. 97^b, textos 33-37; fol. 101^a, textos 38, 39; fol. 101^b, textos 14, 15; fol. 152 v., textos 53, 79; fol. 157, text 46.
- G) Ms. Ripoll 106, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 3.^r, calaix 1.^r, n.^o mod. 20, ant. 103.
 En pergamí, 140 folis, a tota plana, 225 × 264 mm., segle X. En el llom: *Artis metricæ Bedæ, Soliloquiorum S. Augustini, etc., etc.*
 Fol. 26, text 60; fol. 89 v., text 52; fol. 140, text 61.
- H) Ms. Ripoll 116, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 1.^r, calaix 3.^r, n.^o mod. 8, ant. 2.
 En pergamí, 102 folis, a tota plana, 183 × 254 mm., segle XI. En el llom: *Expositio Bedæ et Cantica*.
 Fol. 1, textos 62, 63; fol. 99 v., text 54; fol. 101, textos 49, 55; fol. 101 v., text 56.
- I) Ms. Ripoll 193, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 2.ⁿ, calaix 3.^r, n.^o mod. 25, ant. 185.
 En pergamí, 174 folis a tota la plana, 128 × 194 mm., segle XII-XIII. En el llom: *Esplicación de las Advocaciones de la Virgen*.
 Fol. 48, text 57.
- J) Ms. Ripoll 197, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 3.^r, calaix 3.^r, n.^o mod. 19, ant. 260.
 En pergamí, 55 folis, a tota plana, 134 × 190 mm., segle XIII. En el llom: *Ars computi et de esphera*.
 Fol. 34, text 47; fol. 34 v., textos 48, 67.
- K) Ms. Ripoll 199, Arxiu de la Corona d'Aragó.
 Abans: prestatge 1.^r, calaix 3.^r, n.^o mod. 16, ant. 184.

En pergamí, 172 folis, a tota plana, 141 × 180 mm., segle XI-XII. En el llom: *Lib. Scintill. Bere* (sic).

Fol. 172, text 49.

L) Ancien fonds latin 2858, Bibliothèque Nationale de Paris.

Abans: Colbertinus 5222, Regius 4356.

No és ripollès més que en la segona part: pergamí, 8 folis (64-71) a tota plana, 190 × 125 mm. (aproximadament, car els fulls no són tallats amb regularitat), segona meitat del segle XI.

Fol. 67 v., textos 3, 4; fol. 69, text 5; fol. 70, text 69.

M) Anc. fonds lat. 5132, Bibliothèque Nationale de Paris.

Abans: Baluzianus 284, Regius 3855.

Pergamí, 109 folis (en realitat 110, car la foliació, moderna repeteix el 80), a tota plana, 325 × 302 mm., segles XII-XIII.

Fol. 21, text 50; fol. 105 v., text 58; fol. 108, textos 45, 59; fol. 108 v., text 51; fol. 109, textos 13, 66.

N) Anc. fonds lat. 5941, Bibliothèque Nationale de Paris.

Abans: Baluzianus 88, Regius 9618^a.

Pergamí, 94 folis, a tota plana, 272 × 208 mm., lletra de temps diversos.

Fol. 85, text 19; fol. 92, text 2.

O) Anc. fonds lat. 7476, Bibliothèque Nationale de Paris.

Abans: Colbertinus 594, Regius 6397.

En pergamí, 8 folis, a tota plana (menys el primer), 192 × 128 mm., primeries del segle XIII.

Fol. 1, text 43.

P) Codex 5730, Biblioteca Apostolica Vaticana.

En pergamí, 233 folis, a dos corondells, 340 × 270 mm., segle XII. *Aurelii Augustini tractatus aepiscopi Super expositu aepistolarum apostoli Pauli.*

Fol. 233, text 71.

Q) Baluze 372, Bibliothèque Nationale de Paris.

En paper, 195 folis, de diverses mides, segle XVII. En el llom: *Baluze.*

Pap. des Arm. Lettres. Paq. 12, n.º 5. Del foli 1 al 30 conté: *Lista de los libros manuscritos en la libraría (sic) del Monasterio de Ripoll a los 28 de Agosto 1649.*

Fol. 11 v., text 6; fol. 12, text 9.

Per evitar enutjoses repetitions, les obres més sovint aprofitades les cito segons les abreviatures que segueixen:

BEER. *Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll*, Von Rudolf Beer.

Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. 1907.

BEER-GARCIA. *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis. II Band. Nach*

- den Aufzeichnungen Rudolf Beers bearbeitet und herausgegeben von Zacharias García [Villada], S. J. (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien). Wien, 1915.*
- BOFARULL. *Los Condes de Barcelona vindicados, cronologia y genealogia de los Reyes de España considerados como soberanos independientes de su Marca*, por D. Próspero de Bofarull y Mascaró, 2 vols. Barcelona, 1836.
- CHEVALIER. *Repertorium hymnologicum*. Louvain, 1892-1912.
- DREVES. *Analecta Hymnica Medii Ævi*. Herausgegeben von Clemens Blumen und Guido M. Dreves. Leipzig, 1886-1909.
- DU CANGE. *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, ed. L. Favre. Niot, 1883-1887.
- DU MÉRIL, P. P. L. *Poésies populaires latines du moyen âge*, par M. Edélestand du Méril. París, 1843.
- DU MÉRIL, P. I. *Poésies inédites du moyen âge précédées d'une histoire de la fable ésopique*, par M. Edélestand du Méril. París, 1854.
- GARCÍA. *Poema del abad Oliva en alabanza del monasterio de Ripoll. Su continuación por un anónimo*. Zacarías García Villada, S. J., en la *Revista de Filología Española*, vol. I, pág. 149-161. Madrid, 1914.
- MARCA. *Marca Hispanica, sive Limes Hispanicus, hoc est geographica et historica descriptio Cataloniæ, Ruscinonis, et circumiacentium populorum*. Auctore illustrissimo viro Petro de Marca Archiepiscopo Parisiensi. París, 1688.
- MIGNE. *Patrologiae cursus completus... Series latina*, accurante, J. P. Migne. París.
- MONUMENTA. *Monumenta Germaniae Historica, edidit Societas aperiendis fontibus rerum germanicarum medii aevi. Auctorum antiquissimorum XIV*. Berlín, 1905.
- PELLICER, Reseña. *Comisión de monumentos históricos y artísticos de la provincia de Gerona. Breve reseña del resultado de la visita al Real Monasterio de Santa María de Ripoll*, escrita y presentada a la misma por el vocal delegado D. José M.ª Pellicer y Pagés. Gerona, 1875.
- PELLICER, S. M. R. *Santa María de Ripoll. Nobilísimo origen de este Real Santuario, sus glorias durante mil años y su oportuna, conveniente y fácil restauración*. Reseña histórica escrita por don José M.ª Pellicer y Pagés. Gerona, 1878.
- PELLICER, S. M. M. *Santa María del Monasterio de Ripoll. Nobilísimo origen y gloriosos recuerdos de este célebre Santuario*, por José M.ª Pellicer y Pagés. Mataró, 1888.
- VILLANUEVA. *Viage literario á las iglesias de España*, por el presbítero Don Jaime Villanueva.

III

TEXTOS

I. EPITAFI DE WIFRED EL PILÓS († 898) I SON FILL RODULF

Mss. B, 16^v; Q, 12^v. — VILLANUEVA, VIII, 31: «No queda en él [en l'any 1806-1807] más que un fragmento de la inscripción que nos ha conservado entera la curiosidad del que la copió en un códice de esta biblioteca escrito en el siglo XI (n. 59, fol. 16) donde se lee...» — BOFARULL, I, 42: «Al lado descubierto que presenta este sepulcro, se encuentra parte de una inscripción gastada, con caracteres coetáneos a los que se usaban en la época de la muerte del Conde, de la que sólo puede leerse uno de los dos versos que formaban el epitafio, que nos ha conservado íntegro la curiosidad, de un monje al parecer, que le copió en un códice, escrito sobre pergamino con letra del siglo 12 y dice así: *Hec⁽¹⁾ sunt metra domni⁽²⁾ Guifrei⁽³⁾ Comitis scripta super⁽⁴⁾ tumulum ipsius*:

Hic dux⁽⁵⁾ cum prole situs est⁽⁶⁾ GUIFREDE⁽⁷⁾ Pilose,
A quo dotatus locus est hic⁽⁸⁾, et hedificatus.

(1) Q: *Hec.* — (2) Q: *VILLANUEVA domini.* — (3) Q: *Guiffredi.* — (4) Q: *Comitis super scripta.* — (5) VILLANUEVA: *dire.* — (6) VILLANUEVA: *es.* — (7) Q: *Guifrede.* — (8) Q: *locus hic est.*

2. EPICEDION IN FUNERE RAIMUNDI COMITIS BARCINONENSIS⁽¹⁾ († 1018)

Ms. N, 92. — MARCA, col. 427⁽²⁾; DÜMMLER, *Neues Archiv*, III (1878), 407; BEER, II, 7. — 92 D2a, dos versos per ratlla, les inicials de cada quatre segueixen ordre alfabètic.

Ad carmen populi flebile cuncti
Aures nunc animo ferte benigno,
Quod pangit meritis⁽³⁾ vivere laudes
Raimundi proceris, patris et almi.

5 **B**ellis terra potens, ubere gaudens,
Quo nunc Esperie⁽⁴⁾ vulnere languens,
Cui turris patriæ est⁽⁵⁾ lapsa repente
Raimundus procer, hunc morte premente.

Clari progenies pulcra Borrelli⁽⁶⁾
10 Raimundus teneris cepit ab annis⁽⁷⁾
Dux insigne patris ius moderandum,
Christi precipuus munere factus.

(1) Aquest títol està posat de lletra moderna en el manuscrit. — (2) D'aquí ho copia BOFARULL, I, 217. DU MÉRIL, P. I., 277, conegué el manuscrit, però no en copia més que els versos 1-2, 5-6. — (3) ENGELBRECHT, qui ho llegí consultat per Beer: *meritas.* — (4) ENGELBRECHT: *esperia est.* — (5) DÜMMLER: *et.* — (6) BEER: *borelli.* El marge diu, de lletra moderna: *Raimundus Borrelli filius.* — (7) Ramon Borrell III, fill de Borrell II i de Ledgarda, començà son govern a vint anys escassos.

Dum celsus procerum culmine staret
 Cervicemque patris ⁽¹⁾ flecteret orbis,
 15 Extolli timuit dulcis amator
 Et rector populi ⁽²⁾ ceu pater omnis.

Effulsit fidei luce fidelis
 Princeps egregius semper in orbe,
 Iustus iudicio, famine ⁽³⁾ verus,
 20 Hostis falsiloquis hic erat acer.

Fultus presidio numinis alti,
 Ducens ⁽⁴⁾ castra sibi fortia Christi,
 Stravit barbariem, fanaque trivit,
 Cultureque Dei templa dicavit.

25 **G**estis preposuit cuncta potenter.
 Sic pulsis tenebris orbe ⁽⁵⁾ prophanis,
 Struxit christicolis castra salutis.
 Barchinona ⁽⁶⁾ potens, te renovavit.

Hic, per iusticię limina cedens,
 30 Prebebatur ⁽⁷⁾ populis iussa salutis,
 Ut vivendo pie regna subirent
 Celestis patrię post sine fine.

Illi cura fuit maxima regni
 Scissuras placido stringere pacto,
 35 Discordesque sibi nectere mentes,
 Primo nequitię fraude repulsa.

Karus ⁽⁸⁾ hic populis extitit orbis,
 Qui famma(m) meriti transtulit astra,
 Et celso micuit nomine terris,
 40 Ut sol in radiis orbe refusis.

Lux ingens patrię, gloria terre,
 O Raimunde, tuis quam plus olim
 Domnus more patris cuncte ⁽⁹⁾ fuisti,
 Qui scalam emeras tristibus omnem ⁽¹⁰⁾.

(1) ENGELBRECHT: *patri*. — (2) Deia *populus*, però, esborrat, fou corregit en *populi*. — (3) Entengui's: *flamine*. — (4) BEER: *decens*. — (5) DÜMMLER: *ore*. — (6) El marge diu, de lletra moderna, *Barcinonem renovavit*. — (7) MARCA: *credebat*. — (8) MARCA: *Carus*, no adonant-se del carácter alfabètic del poemet. — (9) DÜMMLER: *ancle*. — (10) ENGELBRECHT, esmena: *Qui solamen eras tristibus omne*.

45 **M**iro vos, inopes, fovit amore,
 Vestri tutor erat, dulcis et altor;
 Nam quod seva manus sontis ademit
 Vobis restituit ⁽¹⁾, iure peregit.

Fol. 92 v.º **N**am sacrata Dei templa beavit
 50 Donis eximiis et decoravit,
 Et clerum patrię fovit honeste.
 O Borrelle ⁽²⁾, magis inclite presul.

55 **O** quę christicolis urbs sat olimphi
 Terragona piis clara stetisti,
 Te prisco statui ferre parabat,
 Hinc ⁽³⁾ ornare tuam presule plebem.

60 **P**ro, quantis fieres clarus in actu ⁽⁴⁾,
 O Raimunde, tuis lux patrięque,
 Ni te seva tuis mors rapuisset,
 At flatus petiit regna quietis.

Quam post regifico ductus honore
 Quoram certa pio pignora papa
 Bernardi comitis pacem ⁽⁵⁾ tulisset,
 Invidit properans mors remeanti.

65 **R**evera patrię tam decus ingens
 Ut migrasse ferunt, fluxit ad immas
 Plebs omnis lacrimas, undique vultus ⁽⁶⁾
 Multus fit ⁽⁷⁾ patrium cernere funus.

70 **S**e dant precipites vulnere cordis;
 Pars scindunt facies — flebile visu —
 Dant luctus varię ⁽⁸⁾ milia plebis,
 Et clamore truci sidera pulsant.

75 **T**e, Raimunde procer, quam cito, pulcher,
 Nobis mors rapuit seva misellis!
 Quis tam dulcis erat rector in orbe
 Extans, qui dominus ceu pater adsit?

(1) ENGELBRECHT: *restitui*. — (2) BEER: *borelle*. Segurament, Borrell, bisbe de Vich. Ho fou de 1010 a 1017 (VILANUEVA, VI, 177). — (3) ENGELBRECHT: *hic*. — (4) ENGELBRECHT: *actis*. — (5) DÜMMLER: *pace*. — (6) MARCA: *luctus*. ENGELBRECHT: *vulgus*. — (7) MARCA: *sit*. — (8) BEER: *varia*.

Ve, tellus tenebris mersa doloris,
Te liquit patrię gloria fulgens!
Barchinona, tibi quis dolor hesit,
80 Qua defuncta patris membra putrescunt?

Xero, ⁽¹⁾ mane pium plange patronum,
Barchinona potens, urbsque Gerunda,
Usque Ausona, simul Urgella tellus:
Hinc quadrata fleant climata mundi.

85 **Y**mnum ⁽²⁾ ferte Deo dulciter almo,
Qui pro patre dedit pignus in arvis.
Huic parete, viri, corde fideli
Iussis vosque pię subditę ⁽³⁾ matris.

Zelo nunc fidei poscite cuncti:
90 Lucis summę pater, cede quietem
Raimundo proprie prolis amore,
Quę tecum Deus et flammīne ⁽⁴⁾ regnat.

Amen.

(1) MARCA: *Seromane*. Cf. nota al vers 37. — (2) MARCA: *Hymnum*. Cf. nota al vers 37. — (3) MARCA: *subdire*. — (4) BEER creu llegir *flammina*. L'última lletra no es veu clara.

3. EN HONOR DE TALLAFERRO? ⁽¹⁾

Ms. L, 67v. — BEER, I, 72. — 2 Aɪ'b + Aɪb ⁽²⁾. — Primera meitat s. XI.

Iam sine fine Dei valeas plebs inclita(m) ⁽³⁾ sumi,
Immemor haud nostri, plebs veneranda Dei.
Accipe funereum mesto de pectore luctum;
Si ⁽⁴⁾ tua cum propriis probra levantur aquis,
Atque iterum salve, felix, et perpetue vive ⁽⁵⁾.

(1) Aquests versos no tenen títol en el ms., en el qual segueixen — separats per una curta recepta — a l'encíclica funerària de Bernat *Tallaferro*, escrita segurament per son germà el bisbe Oliva (MARCA, col. 1024-1025). En el marge diu: *Versus Gaucilini*, però és amb lletra posterior. — (2) BEER els dóna com si fossin tots de la mateixa quantitat. — (3) BEER: *inclita*. — (4) Entenguï's: *sic*. — (5) Comparin-se aquests versos amb l'*Epitaphion Chindasintho regi conscriptum* de Sant Eugeni de Toledo (MÓNUMENTA, 85):

Plangite me cuncti, quos terrae continet orbis,
Sic vestra propriis probra leventur aquis.
Promite funereum contrito pectore fletum,
Et faciat luctum collacrymando pium.
Suspirate Deo, genitum producite moestum.

4. D'OLIVA A GAUZLIN ⁽¹⁾

Ms. L, 67v. — BEER, I, 73. — 9 Ara acròstics, escrits a tota ratlla. — Any 1020.

Germine conspicuos pulcro decorando clientes,
Aureus etherea prefulges consul in astra,
Vita tui donec dignoscat ⁽²⁾ corpore vigil(e) ⁽³⁾,
Cuius in Esperie facundo concita cursu
5 **I**nstitut interior fines doctrina benigne
Luxque suo claro meum cor tersit amictu;
Inde means ut sol exaussit nubila cuncta:
Nunc decus eximium nostri venerandique ⁽⁴⁾ presul,
Excipe quod nostre potis est tibi dicere carte.

(1) Amb aquests versos respon Oliva als que li endreçà Gauzlin (Ms. L, 68):

Omnia possideant vestram moderamina mentem
Luceat et magni pectore consilii.
Iipse Deus sit ubique tibi protectio tuta
Blinda salus egrum iam refovens animum.
Ampla manus Domini forti virtute gubernet
Et regni pulcro vos locet in solio.

(2) BEER: «diano (so, für sano) stat.» — (3) BEER: vigil. — (4) BEER corregeix: venerandeque.

5. LLOANÇA D'OLIVA PER JOAN DE FLEURY

Ms. L, 69. — BEER, I, 74. — 8 Ar'a', escrits un per ratlla, separant amb punt els versos i els hemistiquis. — Any 1022.

Laudibus egregiis veneraris climate cuncto,
 Tolleris haud modicis laudibus egregiis ⁽¹⁾.
 Edocet omnimodis sermo tuus omnia queque,
 Lingua tui corda edocet omnimodis.
5 Presul amate Deo, radiaris solis ad instar,
 Iustus es a iusto, presul amate Deo.
 Abba pater, meritis necnon consistis et idem
 Diceris apte Deo, abba pater, meritis.
 Nomine fersque tuo per magnum nomen ⁽²⁾ Olive,
10 Quod pacem portat nomine fersque tuo.
 Angelus in facie semper dinosceris esse,
 Pares cum luce angelus in facie.
 Cencies ergo vale, sacer, inclite, sancte, beate ⁽³⁾,
 Es quoniam felix, cencies ergo vale.
15 Christus ab arce poli tribuat sedes paradisi,
 Vitam concedat Christus ab arce poli ⁽⁴⁾.

(1) La forma externa d'aquesta poesia és imitada segurament de la *Elegia* de Seduli. Noti's, però, que en la mateixa forma escriu Rabanus Maurus, *Ad Samuelem Presbyt:rum* (MIGNE, CXII, col. 1604). — (2) BEER: omen. — (3) BEER: sancte beate. — (4) *El Chant sur Saint Birinus*, publicat per Du MÉRIL, P. I., 277 (27 distics serpentins del segle XI), començà:

Agmina sacra poli resonent modulamina dulci
 et Chisto jubilent, agmina sacra poli.

6. IN LAUDEM MONASTERII RIVIPULLENSIS

Mss. B, 15; Q, 11 v. — VILLANUEVA, VI, 306⁽¹⁾; BOFARULL, I, 42 (v. 17-22), 97 (23-28), 106 (29-32), 116 (33-36), 94 (37-40), 93 (41-46); GARCIA, 155. — 16 Arb + 15 Ar'b. — Abat OLIVA, 1032-1046.

[I. *De monasterio*]

Hoc adiens templum genitricis Virginis alnum⁽²⁾,
 Fac venias mundus, humili spiramine fultus.
 Hic Deus est rector templi, servator, et auctor⁽³⁾:
 Emicat egregius, radians ut sol, Benedictus,
 5 Cuius ad ethereum perducunt dogmata regnum.
 Poscimus hunc patrem nosmet dominumque potentem,
 Praestet⁽⁴⁾ opem, miseris praebens⁽⁵⁾ solatia cunctis.
 Presul OLIVA⁽⁶⁾ sacram struxit hic funditus aulam,
 Hanc quoque perpulcris⁽⁷⁾ ornavit maxime donis:
 10 Semper ad alta tulit, quam gaudens ipse dicavit.
 Est hic et ARNULPHUS⁽⁸⁾ arum⁽⁹⁾ qui prima domorum
 Menia construxit, primus fundamina iecit,
 Sedis et egregie presul rectorque Ierunde⁽¹⁰⁾.
 Quintus in hac aula GUIDISCLUS⁽¹¹⁾ prefuit abbas⁽¹²⁾.
 15 Claret post sextus SEN dictus nomine FREDUS⁽¹³⁾.
 Septimus ipse sequor qui nunc sum carminis auctor⁽¹⁴⁾.

[II. *De comitibus*]

Conditur hic primus GUIFREDUS⁽¹⁵⁾ marchio celsus,
 Qui comes atque potens fulsit in orbe manens.

(1) Del P. VILLANUEVA ho prenen: *España Sagrada*, XLIII, 130; PELLICER, *Breve reseña del resultado de la visita al R. M. de Santa María de Ripoll*, p. 12; S. M. R., 193-195, i S. M. M., 82, 364-367. — Ho copien d'En BOFARULL: AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia crítica de la literatura española*, II, 332-334; MONSALVATGE, *Besalú*, I, 62, 68, 72, 84; A. ELÍAS DE MOLINS, *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, julio 1904, pàg. 18. — (2) Compari's: «Cecilie festum pangentes virginis alnum...», començament d'una seqüència, inèdita i notada, en el darrer full del ms. Ripoll 52, Arxiu de la Corona d'Aragó (segle XI). — (3) Compari's amb el vers 5 de l'*Epitaphium Otdrudae* de Rabanus Maurus: *Christe Deus hominum salvator, rector et auctor*. (MIGNE, vol. CXII, col. 1675). — (4) Q: *prebet*. — (5) VILLANUEVA: *prebens*. — (6) Q: *Praesul Oliva*. — Oliva, l'autor del poemet, que parlarà d'ell en primera persona en el vers. 16. Setè abat del monestir des de 1008, bisbe de Vich des de 1018. — (7) Q: *perpulchris*. — (8) Arnulf, quart abat de Ripoll (948-970), fou també bisbe de Girona (954-970). — (9) Q: *harum*. — (10) Q: *Gerundae*. — (11) Widiscle, successor d'Arnulf en l'abadia de Ripoll (970-979). — (12) Q: *abba*. — (13) Seniofred, l'abat antecessor d'Oliva (979-1008). Aquest artifici de partir un nom propi és, potser, imitat de Sant Eugeni, que l'usa en nou versos dels deu que té la seva obreta XXIII, *Ad Joannem*, que comença: *O Jo versiculos nexos quia despicias ANNES* (Vide: MONUMENTA, 262). — (14) Compari's: *Ergo age, sanctificus adsit mihi carminis auctor*. (JUVENCUS, *Evangelicæ historiae*, I, item præf. 25.) — (15) Wifred I el Pilós, primer comte propietari de Barcelona (874-898) i de la majoria dels comtats de Catalunya; fundador del monestir de Ripoll (888) i besavi d'Oliva.

Hanicque domum struxit ⁽¹⁾ et structam sumptibus auxit:
 20 Vivere dum valuit, semper ad alta tulit ⁽²⁾.
 Quem Deus aethereis nexum ⁽³⁾ sine fine coreis, ⁽⁴⁾
 Annuat in solio vivere sydereo.
 Hic dominus patriae ⁽⁵⁾ recubans, presulque Ierundae ⁽⁶⁾,
 Abdita Felicis ⁽⁷⁾ prodidit ossa pii.
 25 Dictus in hoc aevo ⁽⁸⁾ patris de nomine MIRO ⁽⁹⁾:
 Evehat ⁽¹⁰⁾ hunc regnum Christus ⁽¹¹⁾ ad ethereum ⁽¹²⁾.
 Huius et annexo genitor tumulatur ⁽¹³⁾ in antro,
 MIRO ⁽¹⁴⁾ sed ipse comes, clara patrum soboles ⁽¹⁵⁾.
 Hinc comes, egregia princeps, hac conditur urna,
 30 Nomen AVE ⁽¹⁶⁾ referens, proliis honore vigens.
 Stemmate sceptrigero potiatur munere divo
 Eruta suppliciis ⁽¹⁷⁾, polleat aucta bonis.
 Hic ERMENGAUDUS ⁽¹⁸⁾, Sunieri ⁽¹⁹⁾ nobile pignus,
 Perditus, heu, gladio, ac ⁽²⁰⁾ requiescit humo,
 35 Hunc fera mors rapuit, quae nulli ⁽²¹⁾ parcere novit ⁽²²⁾:
 Parce, Deus, famulo, conditor alme, tuo.
 Post quoque GUIFREDUS ⁽²³⁾, crudeli morte peremptus ⁽²⁴⁾,
 Nobilis atque comes, quem tulit atra dies ⁽²⁵⁾,
 Hoc iacet in tumulo compressus cespite duro ⁽²⁶⁾:
 40 Confer opem misero, Christe Deus, famulo.
 Contegit hic tumulus SINFREDI ⁽²⁷⁾ nobile corpus,
 Qui comes egregius splenduit, atque pius ⁽²⁸⁾.

(1) «...qui praedictum coenobium a fundamentis extruxit» diu Oliva en l'Acte de Consagració de 15 de gener de 1032. — (2) Compari's amb el vers 10. — (3) BOFARULL: *nexuum*. — (4) Q: *choreis*. — (5) Miró II Bonfill, comte de Besalú (968-984), succeint son germà Seniofred, fills ambdós de Miró I i d'Ava (v. 27-32); bisbe de Girona, succeint Arnulf (970-984). Oncle d'Oliva. — (6) BOFARULL: *Jerunde*; Q: *praesulque Gerunde*. — (7) BOFARULL: *felicis*. — (8) VILLANUEVA: *euvo*. — (9) Compari's amb el vers 7 de l'epitafi d'Eggihard: *Aggiardus patro nomen de nomine dictus*. — (10) VILLANUEVA: *aeveat*; BOFARULL: *perveat*. — (11) BOFARULL: *Xpo*. — (12) BOFARULL: *aethaereum*. — (13) BOFARULL: *tumulator*. — (14) Miró I, comte de Besalú i de Cerdanya (898-927), per successió de son pare Wifred *el Pilós* (v. 17-22). Avi d'Oliva. — (15) «...præclara soboles» diu dels fills de Miró I, de Besalú, i de Sunyer, de Barcelona, l'acte de Consagració de 15 de novembre de 977. — (16) Q: *Avae*. — Ava, esposa de Miró I, mare de Seniofred (v. 40-46), Wifred II (v. 37-39). Miró II (v. 23-26) i Oliva Cabreta, Avia d'Oliva. — (17) VILLANUEVA: *eruit*; Q: *eruit suppliciis*. — (18) Ermengol, fill del comte de Barcelona Sunyer, a qui son pare donà en vida el comtat d'Ausona, però havent premort Ermengol el comtat revertí a Sunyer (en 940, 941 o 942). Oncle-cosí d'Oliva. — (19) BOFARULL: *Sunieri*. — (20) BOFARULL: *hoc*; Q: *hac*. — (21) BOFARULL: *nuli*. — (22) Compari's amb el vers 9 de l'epitafi d'Eggihard: *Hunc rapuit ferro mors insatiabilis umbris*; i també amb el vers 2 de l'*Epitaphium Adalhardi* de Rabanus Maurus: *Unus de clero, mors fira quem rapuit* (MIGNE, vol. CXII, col. 1673). — (23) Q: *Guiffredus*. — Wifred II de Besalú (927-957), que succeí son pare Miró I (v. 27-28) en aquest comtat. Oncle d'Oliva. — (24) Compari's: *indigna morte peremptum*. VIRGILI, *Aeneis*, VI, 164. — (25) Compari's: *abstulit atra dies*. VIRGILI, *Aeneis*, VI, 429; XI, 28. — (26) Compari's amb el vers 17 de l'epitafi d'Eggihard: *Hoc iacet in tumulo tantum sed carne sepultus*. — (27) Q: *Sinfredi*. — Seniofred, fill de Miró I de Besalú i Cerdanya (v. 27-28), que succeí son pare en el comtat de Cerdanya (927-968) i son germà Wifred II (v. 37-40) en el de Besalú (957-968). Oncle d'Oliva. — BOFARULL, I, 93, refereix, erradament, aquests versos a Seniofred d'Urgell, fill i successor en aquest comtat de Wifred I *el Pilós*. — (28) Compari's amb el començament de l'*Epitaphium Lotharii Imperatoris* de Rabanus Maurus (MIGNE, vol. CXII, col. 1669):

Continet hic tumulus memorandi Caesaris ossa
Lotharii, magni principis atque pii.

- Bellipotens ⁽¹⁾, fortis, metuendus et acer in armis
 Terribilis reprobis, et decus omne suis.
 45 Quisquis ades, lector, supplex ⁽²⁾ dic: parce, Redemptor,
 Hunc, miserans, famulum fer super astra tuum ⁽³⁾.

(1) Compari's: *bellipotens*. VIRGILI, *Eneis*, XI, 8.—(2) Q: *supplex*.—(3) Aquest díptic recorda el segon dels tres que en lloança de Lluís el Piadós afageix pel seu compte Gerward o Gerwold en copiar la *Vita et gesta Caroli* de Eginhard, obra i versos conservats a Ripoll en el manuscrit B, foli 182:
 Gerwardus, supplex famulus, qui mente benigna
 Egregiam extollit nomen ad astra tuum.

7. [DE RIPOLL]

Ms. D, 21.—BEER-GARCIA, 24 (els 2 primers versos).—2 Arb + 1 Ara.—Primera meitat s. XI.

- Virginis hanc aulam sacravit Oliva beatam.
 Hec domus est sancta quam fecit dominus Oliva ⁽¹⁾.
 † † Celitus accensus divini numinis igne ⁽²⁾.

(1) BEER-GARCIA llegeixen, sense tenir en compte la mesura del vers: *dominus Oliva*. — (2) Encara que el sentit hi porti, no es pot assegurar que aquest vers formi un tot amb els dos primers, dels quals el separa molt d'espai en el ms.

8. PROSOPOPEIA

Ms. C, 6.—VILLANUEVA, VIII, 58; BEER, I, 89.—6 Arb.—Monjo Oliva, entre 1018 i 1046.

·P· [ater] ⁽¹⁾
·VI· [os]
·P· [neuma] | Sede sedens diva comes, abbas, praesul OLIVA,
Rimans cum studio quid musicet eufona Clio,
Me fore delegit, ARNALDUS iusa peregit,
Qui iussus peragit quicquid laudabile sentit.
5 GUALTERUS vero, de fonte regressus Hibero ⁽²⁾ ,
Formis signavit, numeris signata probabit. | tri
OLIVA
ni
ARNALDUS
tas
GUALTERUS |
|---|--|--|

(1) Ningú no havia resolt encara l'enigma d'aquestes inicials. La interpretació que hi don (Πατέρ, Υἱός, Πνεύμα) em sembla prou justificada per ço que és escrit en el marge dret i per la pruïja hel·lenitzant dels ripollesos. — (2) BEER identifica *Fons Hiberus* amb Fontibre en Reinosa; però, no sabent-se de cap monestir famós en aquesta localitat, crec que s'han de prendre les paraules d'Oliva com una determinació topogràfica molt més ampla.

9. IN LAUDEM BERNARDI ABBATIS († 1102)

Mss. B, 16; Q, 12.—GARCÍA, 160.—11 Ar'b.

- Egregius pastor divinae legis amator
 BERNARDUS ⁽¹⁾ dulcis qui fuit Abba suis.
 Ultra vim formae servavit munia ⁽²⁾ normae.
 Verbis quod monuit, actibus edocuit.

(1) Bernat, primer abat de Ripoll subjecte a Sant Víctor de Marsella (1071-1102). — (2) Q: *munica*. La correcció, imposta per sentit i per la mesura, és de GARCÍA.

5 Per populos flagrat proprio quod nomine signat.
 Dulcis odor Christo hic fuit in populo.
 Istud coenobium suscepit iure regendum.
 Quod bene disposuit, praedia restituit.
 Hinc architectus doctus, bonus atque benignus
 10 Aedes restruxit, quodque necesse fuit.
 Annis terdenis pius hic pater optime rexerit.
 Debita pars solvit, terrea deservit.
 Bis Iunius denas noctes transegerat actas
 Ulterior nobis his fuit atra nimis.
 15 Huius tot gentes planxere funera flentes
 Et pastoris oves, proh dolor! heu lugubres.
 Illa dies testis qua solvit foedera carnis
 Egrediens anima sexta fuit feria.
 Ligneus est tumulus iacet in quo nobile corpus
 20 Hoc habet in templo Virgo Maria suo.
 Qui populum salvas caeli sibi pandito valvas.
 Da requiem famulo, rex bone Christe, tuo.
 Amen.

10. EPITAFI DE TALLAFERRO († 1020) I DE SON FILL GUILLEM († 1055)

Antonio de YEPES, *Crónica general de la orden de S. Benito, Patriarca de religiosos*, IV, 216⁽¹⁾; VILLANUEVA, VIII, 30: «Púsose en el mismo siglo [XI] un epitafio común a padre e hijo, el cual se lee con harta dificultad por estar el sepulcro a la raíz de la pared, y por hallarse ya gastadas las letras.» Id. XV, 67⁽²⁾; PELLICER, *S. M. R.*, 197, i *S. M. M.*, 371; F. FITA, *Boletín de la Real Academia de la Historia*, VI, 40. — 8 Ar de diversa forma (A1b, A1c).

Splendor, forma, caro, virtus⁽³⁾ cum germine claro,
 Ut cito florescunt, modico sic fine liquescunt⁽⁴⁾.
 Hoc⁽⁵⁾ duo testantur comites, hic qui⁽⁶⁾ tumulantur:
 BERNARDUS⁽⁷⁾ *Taiaferr*, GUILLEM⁽⁸⁾ cognomine *Crassus*;
 5 Sed pater infando⁽⁹⁾ Rodano⁽¹⁰⁾ fatalia passus⁽¹¹⁾.
 Armis, consilio, rebus, fama viguere⁽¹²⁾,
 Sumptibus⁽¹³⁾ hanc multis ditare domum studuere:
 Unde coronati regnent super astra locati⁽¹⁴⁾.

Amen.

(1) D'aquest ho copia la *Marca Hispanica*, col. 431. — (2) D'aquí ho pren: MONSALVATJE, *Besalú*, I (Olot, 1889), p. 110. — (3) VILLANUEVA, VIII: *virtuz*. — (4) MARCA: *liquescunt*. — (5) MARCA: *Hae*. — (6) MARCA: *qui hic*. — (7) VILLANUEVA: ...de. — (8) MARCA: *Tainfer*, *Guillelmus*. — (9) FITA és l'únic que llegeix aquest hemistiqui. PELLICER: *G. pater B. filius* B [ernard]i. — (10) PELLICER intercalà *qui*. — (11) VILLANUEVA, VIII: *passuz*. — (12) MARCA: *vigore*. Aquest vers resulta coix. — (13) VILLANUEVA recomana aquesta lectura, però veu: *super*. — (14) FITA: *beati*.

II. EPITAFI DE RAMON BERENGUER III († 1131)

VILLANUEVA, VIII, 24; PELLICER, S. M. R., 68, i S. M. M., 123. — BOFARULL, II, 175: «Su sepulcro es de piedra común y está sostenido por ocho columnas de la misma materia. Así éstas como la urna, que es muy grande, están trabajadas, pero con poca finura. La urna presenta por su frente varios relieves divididos en siete cuadros alusivos a la muerte, entierro y traslación del difunto. En las pilastritas o fajas intermedias están escritos algunos versos leoninos con caracteres mayúsculos mal formados y encajados unos con otros. Por haber estado este sepulcro por muchos siglos en la salida de la Iglesia al claustro a mano derecha, y expuesto por consiguiente a las pedras y travesuras de los muchachos, están dichos relieves bastante desfigurados, y es imposible leer muchas de sus letras. Sin embargo allá del primer relieve, que representa la muerte del Conde y dos ángeles que suben su alma hacia el cielo, se ha podido leer el verso siguiente:

Marchio RAYMUNDUS moriens petat⁽¹⁾ etera⁽²⁾ mundus

El lado del segundo relieve, que representa los obispos haciendo las ceremonias religiosas sobre el ataúd, no se han podido leer sino algunas palabras del siguiente:

Absolvunt isti comitem patres vice Christi⁽³⁾

El lado del tercer relieve que parece representar el real palacio, o bien las murallas de la ciudad, con soldados y una multitud de gentes que lloran, se lee este otro:

Plangitur a turbis casum plangentibus urbis.

No se pueden leer los de los demás relieves que representan la traslación, exequias y entierro del difunto.»

(1) PELLICER: *petit*. — VILLANUEVA no llegeix més que aquest vers. — (2) *Eteria (aethera)* fals hel·lenisme. Manca en el DU CANE. — (3) PELLICER es l'únic que llegeix en el segon hemistíqui les paraules: *comitem patres*.

12. EPITAFI DE RAMON BERENGUER IV († 1162)

Ms. 107 col. Baluze B. N. P., fol. 162. — ARGAIZ, *La perla de Cataluña*, 60; VILLANUEVA, VIII, 23; BOFARULL, II, 200; PELLICER, S. M. R., 69 i S. M. M., 124; R. BEER, II, 26.

Dux ego de matre, rex coniuge, marchio patre,
Marte, fame fregi mauros, dum tempore degi,
Et sine iactura tenui Domino sua iura⁽¹⁾.

(1) La lletra de l'epigraf, segons Villanueva i Bofarull, era dels segles XIV o XV; però no hi ha pas dubte que els versos pujaven a major antiguitat. La inscripció devia haver estat renovada.

13. [IN LA]UDE RAIMUNDI BERENGARII⁽¹⁾ COMITIS BARCHINONE ET PRINCIPIS
ARAGO[NUM ET COMITIS PROVINCIE⁽²⁾] († 1162)

Ms. M, 109. — DU MERIL P. P. L., 306 (versos 1-14); BEER II, 28. — 20 B2b', escrits estrofa per ratlla i separats per punts. — Notació musical en la primera estrofa.

Mentem meam ledit dolor⁽³⁾,
nam natalis soli color,
Color, inquam, genuinus
fit repente peregrinus.

(1) Al marge, de lletra posterior (d'En Paulin Paris ?): *Raimon Berenguer, comte de Barcelone, mort le 6 août 1162 en Italie.* — (2) Entre claudàtors el que llegeix En BEER, però que ara no es veu clarament en el ms. — (3) Entre la notació i la primera estrofa diu, de lletra posterior: *Gesta francorum, Gesta francorum... i quatre paraules més que no es distingeixen.*

5 Color quippe naturalis
 nunc afflictam gentem malis
 Mire nuper decorabat,
 dum vir magnus radiabat.

Magnus, inquam, comes ille,
 10 qui destruxit seras mille
 Mahumeti fede ⁽¹⁾ gentis,
 genu nobis iam flectentis.

Sensit Lorcha ⁽²⁾ virum tantum,
 et Siurana mons gigantum,
 15 Almeria cum carinis,
 sed Tortose mox vicinis.

Hunc Hylerde urbs expavit,
 Fraga virum trepidavit,
 que sub una simul luce
 20 hoc succumbunt nostro duce.

Barchinonam, Taragonem,
 [Arelatem, Ta]raschonem
 rexit florens ope, fama,
 terrens hostes his plus flamma.

25 Victor semper, [nunquam v]ictus
 cuius terror fuit hictus
 sepe fures emit auro
 illos ornans crucis lauro ⁽³⁾.

Ausu constans pertinaci,
 30 [sensu vi]gens perspicaci,
 ad se orbem fere totum
 traxit tonans in remotum.

(1) DU MÉRIL: *caede*. — (2) «Lorca en Catalogne, que Pline appellait *Ilorcum*, *Historiæ Naturalis*, I. III, ch. 1°. Aquesta nota d'En DU MÉRIL tothom ha vingut copiant-la. No obstant, la ciutat d'*Ilorci*, encara que tarragonense, no era catalana, sinó de l'actual Múrcia. Pertanyia als *Bastetani*, en el conventus *Carthaginensis*, i estava sobre el *Tader* (Segura). El nostre Ramon Berenguer IV hagué d'apoderar-se de la ciutat de Lorca quan anà en ajuda d'Alfons VII de Castella per a la conquesta d'Almeria. — (3) A manera de variant d'aquests últims versos, segueix en la mateixa ratlla: «vel

[sepe?] firmans pacem auro
 decor suis terret mauro»

(que En BEER llegeix: *at firmans pacem auro — decor suis terror mauro*).

Nam hunc magnus rex Francorum
mir[abatur] et Anglorum,
35 Huic favebat Alemannus,
Dextram dabat Toletanus.

[Pa..... plena]
probitatis..... [v]ena.
Sub communi cessit morte,
40 sed celesti vivat sorte.

Amen.

14. DE EPISCOPO PAPIENSE

Ms. F, 101 b. — 12 Bib', escrits dos per ratlla. — Any 1180, aproximadament (1).

Urbs Papia, gratulare hoc pro tant[o] presule⁽²⁾,
qui te reget, sicut decet, mirifico ordine.
Viduata iam ex diu pastor[e] catholico,
pecte comas, quia nubis presuli legitimo.
5 Tuę formę cultum addas, parum livent oculi,
pro plangore que[m] sumpsisti ex dissensu populi.
Clerus, proceres et cives grates reddant Domino,
qui pastorem talem habent suo episcopio.
Qui non curat adulantes nec placere omnibus,
10 sed, propositum premendo, se regit divinitus⁽³⁾
Cuius vocem lupus rapax timens cupit fugere,
sic nec audet suas oves a longe respicere.
Unde gaudens clericorum ordo imtime (*sic*),
melos sonet Salvatori fretus hoc antistite.
15 Est nu[n]c equidem plaudendum, quia sicut spargere
malus pastor studet oves, sic iste colligere.
Hic, et nobilis et prudens, honestatem diligit,
et eclesię profectum, presuli quod convenit.
Et idcirco deprecemur Christum nunc magnopere,
20 ut hic felix diu vivat suo fretus numine.
Isto quidem conservato salvi fient clerici,
si salvatur servabuntur, pariter et laici.
Quare clerus et communis populus congaudeat,
et antiqui dolos hostis hactenus non timeat.

(1) BEER-GARCIA no s'adona d'aquest text. — (2) Sant Lanfranc, segurament. Vegi's més amunt. —
(3) Compari's aquests quatre versos 7-10 amb els 9-12 del text següent.

15. AD EPISCOPUM METENSEM⁽¹⁾

Ms. F, 101 b. — 11 Brb', escrits dos per ratlla. — 1171-1179⁽²⁾.

- Infulam pontificalem quisquis cupit sumere
nobilis et literatus sit, et mundo corpore.
Nobilis, ut largitatis dexteram obtineat;
literatus, ut commissas oves bene muniat.
- 5 Sit et mundus, ut libare Christo possit placide,
sic ad celum datas oves poterit conducere.
Cur hoc dicam forsam velit aliquis attendere,
audiendo quod tam dicam poterit advertere.
Huius civitatis clerus grates debet Domino,
- 10 quod pastorem talem habent suo episcopio.
Qui non curat seculares res tractare penitus,
sed, divinis insistendo, sua[m] tractat celitus⁽³⁾.
Nobilis hic et in omni doctus est scientia,
unum nunc in eo viget maxima clementia.
- 15 Lumbos habet sic percinctos ipsa pudicicia,
quod ab eo removetur omnis inmundicia.
Nunquam fuit quisquam pastor oves qui sic regeret
sicut iste, qui vel unam oberrantem perderet.
Si per singulas virtutes eius vellem currere,
- 20 quod inciperem non possem ad effectum ducere.
Finem, ergo, nos ponamus istis demum laudibus,
que per se finem non habent, nostris in carminibus.

(1) Frederic de Pluyose, segurament. Vegi's més amunt. — (2) BEER-GARCIA. No s'adonen d'aquest text. — (3) Compari's aquests quatre versos 9-12 amb els 7-10 del text anterior.

16. NOTA DEL «CHRONICON RIVIPULLENSE»

Ms. A. — VILLANUEVA, V, 249. — 2 Arb.

1191. Clemens papa III.

Capta Saladino fuit anno crux sacra trino.
Res polus orrendas dat mercurii VI kalendas.

17. EPITAFI DE L'ABAT RAMON DEZ BACH († 1234)

PELICER, S. M. R., 79; S. M. M., 143. — Ar'b.

XIII Kal. Februarii anno Domini MCCXXXIII obiit R. P. admodum dominus Raimundus de Bacho, abbas istius monasterii, cuius anima per misericordiam Dei R. I. P.

Qui tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo ⁽¹⁾.

(1) Els mateixos versos es llegeixen en una llosa sepulcral de 1258 a Sant Andreu de Rivesaltes (Vide: F. MONSALVATJE, *El obispado de Elna*, Olot, 1914, III, p. 22), i es llegeixen també acabant l'epitafi del bisbe de Girona Pere de Rocabertí, mort en 1324 (Vide: VILLANUEVA, XIII, 208).

18. EPITAFI DE L'ABAT BERTRAN DEZ BACH († 1280)

PELLICER, S. M. R., 79; S. M. M., 143. — Aza, Aia.

VII Kal. Februarii anno Domini MCCLXXX obiit R. P. admodum dominus Bertrandus de Bacho, abbas istius monasterii.

Quod sum vos eritis, quippe quod estis eram.
O tu qui transis! Dominum orare memento.
..... In hoc monumento ora sic: Pater noster ⁽¹⁾.

(1) Així, tal com dóna el text En Pellicer, el 1.^r és un pentàmetre, el 2.ⁿ (amb la incorrecció de llegir *dominūm*) un hexàmetre; el 3.^r no és vers. Una versió d'aquests versos més correcta que la de Ripoll — si en Pellicer va llegir-la bé — és la que es troba a Sant Pau de Fenolleda en l'epitafi del rector Joan Noedes, de l'any 1307:

Plangite, qui cupitis mortem vitare severam,
Quod sum vos eritis, quippe vos estis eram
O, tu qui transis, Dominum rogare memento
Pro me, qui jaceo tumulatus in hoc munumento

(MONSALVATJE, *El Obispado de Elna*, III, 290.)

19. ELOGI DE PERE II *el Gran* ⁽¹⁾ († 1285)

Ms. N, 85.—11 Arrib escrits en el marge superior a tres columnes: 1.ª i 2.ª, de quatre versos cada una, l'un sota l'altre; 3.ª, dels tres últims escrits seguits, separats amb punt, a l'extrem del foli, en el poc d'espai que els altres deixen lliure.

Rex Petrus, a petra dictus, requievit invictus: ⁽²⁾
Magnificus, fortis, persolvit debita mortis;
Prevaluit gestis, testis sit gallica pestis ⁽³⁾.
Petrus, quem petra tegit, reges et regna subegit;
5 Fortes confregit, que cepit cuncta peregit.
Audax, magnanimus sibi miles quisque fit ymus ⁽⁴⁾,

(1) Ve a ésser com una glossa marginal al passatge dels *Gesta Comitum* que narra la mort del rei. Coincideix en gran part amb l'epitafi d'aquest a Sant Creu. Vide VILLANUEVA, XX, 114, i BOFARULL, II, 245. —

(2) Compari's amb la inscripció que es llegeix damunt la portalada de l'església romànica de Sant Joan Baptista de Canet, en el Conflent:

Hanc Petrus, a petra dictus, que scandit ad etra,
Aulam fundavit, illum Deus unde beavit.

(MONSALVATJE, *El Obispado de Elna*, III, 149.)

(3) Aquests tres primers versos no són a l'epitafi. — (4) VILLANUEVA, després de *quisque*, no llegeix res més. — BOFARULL: II: *fit unus*.

Qui bello primus inerat, jacet hic modo limus ⁽¹⁾.
 Rex Aragonensis, comes eciam ⁽²⁾ Barchinonensis,
 Defecit membris undena nocte novembris.
 10 Anno milieno centum bis, et octuageno
 Quinto. Siste pia sibi tutrix virgo Maria.
 Amen.

(1) VILLANUEVA i BOFARULL: *imus*. — Entre aquest vers i el següent, en l'epitafí, n'hi ha cinc més. —
 (2) En l'epitafí: *comes et dux*.

20. QUOMODO PRIMUM AMAVIT

Ms. F, 96 c. — 11 Dib" escrits estrofa per ratlla. — Darreries s. XII ⁽¹⁾.

Aprilis tempore, quo nemus frondibus
 Et pratum roseis ornatur floribus,
 Iuventus tenera fervet amoribus
 Fervet amoribus iuventus tenera,
 5 Pie cum concinit omnis avicula
 Et cantat dulciter silvestris merula.
 Amor tunc militat cum matre Venere,
 Arcus heburneus [sic] non cessat flectere,
 Ut matris valeat regnum extendere.
 10 Venatu rediens eodem tempore,
 Sol cum descenderat vergente cardine,
 Errantes catulos cepi requirere.
 Quos circumspiciens nusquam reperio,
 Unde non modicum sed satis doleo
 15 Non cessans, igitur perditos querito.
 Illos dum querito filius Veneris,
 In arce residens, ad instar numinis,
 Inquit: — «Quo properas, dilecte iuvenis?
 Dianę pharetrę fractę sunt denuo,
 20 Arcus Cupinidis sumetur amodo:
 Laborem, itaque, dimittas moneo.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Dimittas moneo laborem, itaque;
 Non est conveniens hoc tali tempore:
 Venari ⁽¹⁾ potius debemus ludere.

25 Ignoras forsitan ludos Cupidinis?
 Sed valde dedecet si talis iuyenis
 Non ludit sepius in aula Veneris.

Si semel luseris in eius curia
 Non eam deseres ulla penuria,
 30 Illi sed servies mente continua.»

Ad cuius monitus totus contremui,
 Velut exterritus ad terram cecidi.
 Sic novis ignibus statim incalui.

(1) *Veneri* deia primerament, corregit *Venari* de la mateixa mà.

21. UBI PRIMUM VIDI AMICAM ⁽¹⁾

Ms. F, 96 c. — 12 B2b", escrits estrofa per ratlla. — Darreries s. XII. ⁽²⁾

Maio mense, dum per pratum,
 pulchris floribus hornatum,
 irem forte spatiatum,
 vidi quiddam mihi gratum.

Postquam vidi tales actus,
 penitus perterrefactus,
 ipsa dulcedine cantus
 ab amore fui captus.

5 Vidi quippe Cithaream
 Venerem, amoris deam,
 atque virginum choream,
 quae tunc sequebatur eam.

Ibi virginem honestam,
 generosam et modestam
 adamavi, quam suspectam
 nulli puto nec molestam.

10 Inter quas erat Cupido,
 arcus cuius reformido,
 sepe qui dicebat «io!»
 vocem quam amantum scio.

25 Oculi sunt reluentes,
 nivei sunt eius dentes,
 nec papille sunt tumentes
 sed sunt quasi nix candentes.

15 Ipsa flores colligebat,
 quibus calathos replebat;
 chorus virginum canebat
 modis mille, quod decebat.

30 Frons ipsius candens, gula,
 manus, pedes atque crura,
 candescentes sicut luna,
 carent vetustatis ruga.

(1) En el ms.: UBI PRIMUM VIDI MACIMA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Hanc amavi, hanc amabo,
dulciter hanc conservabo,
35 huic soli me donabo
pro qua sepius dictabo.

Eius nomen, si quis querit,
dicam, quia pulchrum erit:
I in ordine precedit,
40 V post sibi iunctum venit.

D post tertium ponetur,
quartus locus I donetur,
T in fine reservetur:
totum nomen sic habetur.

45 Huius longa si sit vita,
mea erit credas ita,
finietur sed si cita:
moriar hac pro amica.

22. LAUDES AMICE ⁽¹⁾

Ms. F, 96 c. — 14 B5'b, escrits estrofa per ratlla. — Darreries del s. XII. ⁽²⁾

Sidus clarum
puellarum,
flos et decus omnium,
rosa veris,
5 quae videris
clarior quam lilyum.

Tui forma
me de norma
regulari proicit,
10 tuus visus
atque risus
Veneri me subicit.

Pro te dee
Citharee
15 libens porto vincula,
et alati
sui nati
corde fero spicula.

Ut in lignis
ardet ignis
siccis cum subducitur,
sic mens mea
pro te, dea,
20 fervet et comburitur.

25 Dic, quis durus,
quis tam purus
carens omni crimine,
esse potest,
quem non dotes
30 tue possint flectere?

Vivat Cato,
Dei dato,
qui sic fuit rigidus,
in amore
35 tuo flore
captus erit fervidus.

Fore suum
crinem tuum
Venus ipsa cuperet,
40 si videret;
et doloret
suum, quod exuperet.

Frons et gula
sine ruga
45 et visus angelicus,
te celestem,
non te[r]restrem,
denotant hominibus.

(1) En el ms.: ECIMA SEDUAL. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Tibi dentes
50 sunt cudentes,
pulcre sedent labia,
que siquando
ore tango
mellea dant suavia.	Nitent crura,
sed quid plura?
deas pulcritudine,
70 et celestes
et terrestres,
superas et genere.
Et tuarum
papillarum
forma satis parvula
non tumescit,
sed albescit,
60 nive magis candida.	Et idecirco,
pia virgo,
75 nulli sit mirabile,
si mens mea
pro te, dea,
lesa sit a Venere.
Quodquod manus,
venter planus
et statura gracilis
te sic formant
65 et cohornant,
quod nimis es [h]abilis?	Quare precor,
mundi decor,
80 te satis sum opere,
ut amoris,
non doloris,
causa sis hoc pectore.

23. QUOMODO PRIUS CONVENIMUS

Ms. F, 96 c. — 12 Ar'a, escrits un per ratlla. — Darreries del s. XII⁽¹⁾.

- Sol ramum fervens medium dum scandit olimpi,
 Fessus pernimum membra thoro posui.
 Ostia clauduntur, non clauditur una fenestra,
 Que placido vento pervia sola foret.
 5 Curas postpone, quoniam dormire volebam,
 Sed Veneris flamma torqueor ipse nimis.
 Dumque nimis crucior satis alto vulnere Iesus,
 Ianua cum digito tacta parum sonuit.
 Illico surrexi, cupiens decernere quis sit,
 10 Ostia tam leviter qui digito tetigit.
 Cumque manu clausas valvas aperire volebam,
 Fregit poste seram protinus ipsa Venus.
 Venerat illius conductu pulcra puella,
 Hoscula mille modis que mihi cara daret.
 15 Flora sibi nomen, quia florida sunt sua facta,
 Guttura mella gerens, mellea verba dedit.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Cuius crus tenerum tenui, quod non negat ipsa,
 Insuper et coxas, sponte sua tetigi.
 Nec vetuit niveas post me tractare papillas,
 20 Quas tractare mihi dulce nimis fuerat.
 Venimus ad lectum, conectimur insimul ambo;
 Cetera, que licuit sumere, non piguit.
 Hanc igitur cupio felicem vivere semper,
 Hoc tamen addendo: vivat ut ipsa mihi.

24. AD AMICAM ⁽¹⁾Ms. F, 96 d. — 10 Arb, Arc. — Darreries s. XII ⁽²⁾.

Luna velut stellas, sic vincis, amica, puellas.
 Mente tibi pura, quare cupio bona plura.
 Corde tibi puro, virgo, per numina iuro.
 Ardet ut in lignis succensus maximus ignis,
 5 Sic mea mens ardet: moriar si quod volo tardet.
 Me tuus ardet amor; trascendet ad ethera clamor,
 Ni sanes mentem, pro te vulnus patientem.
 Semper corde manes, decet ut mea pectora sanes.
 Des mihi, virgo, mori, si non concedis amori.
 10 Pelle precor mortem, vite serva mihi sortem,
 Si valet hoc fieri: mea sis specialis amica;
 Et decet et cupio quod sis sub corde pudica.

(1) En el ms.: MACIMADA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

25. AD AMICAM ⁽¹⁾Ms. F, 96 d. — 8 Ar'a', escrits un per ratlla. — Darreries s. XII ⁽²⁾.

Dulcis amica mei, valeas per secula multa:
 Sis semper felix, dulcis amica mei.
 Dulcis amica mei, superat tua forma puellas,
 Luna velut stellas, dulcis amica mei.
 5 Dulcis amica mei, nimiis fervoribus angor:
 Igne tui tangor, dulcis amica mei.
 Dulcis amica mei, pro te nimis angor amore:
 Me tuus ardet amor, dulcis amica mei.

(1) En el ms.: MACIMADA. Construïda exactament que aquesta poesia és la de MARBODUS, *Contra invidum* (MIGNE, CLXXI, 1719). — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

- Dulcis amica mei, moriar, mihi crede, dolore,
 10 Ni mihi des vitam, dulcis amica mei.
 Dulcis amica mei, vitam mihi si dare velles,
 Quod volo tu velles, dulcis amica mei.
 Dulcis amica mei, si queris quid volo, vellem
 Tactum non factum, dulcis amica mei.
 15 Dulcis amica mei, satis est tractare papillam
 Hoscula iungendo, dulcis amica mei.

26. DE SOMNIO

Ms. F, 96d. — 19 D1b', escrits un per ratlla. — Darreries s. XII (1).

- Si vera somnia forent, que somnio,
 magno perhenniter replerer gaudio.
 Aprilis tempore, dum solus dormio,
 in prato viridi, iam satis florido,
 5 Virgo pulcerrima, vultu sydereo
 et proles sanguine progressa regio,
 Ante me visa est, que suo pallio
 auram mihi facit cum magno studio.
 Auram dum ventilat, interdum dultia
 10 hore mellifluo iungebat basia,
 Et latus lateri iuncxisset pariter,
 sed primum timuit ne ferrem graviter.
 Tandem sic loquitur, monitu Veneris:
 «Ad te devenio, dilectę iuvenis,
 15 Face Cupidinis succensa pectore,
 mente te diligo cum toto corpore.
 Nimie dilexeris sicut te diligo,
 credas quod moriar dolore nimio.
 Quare te deprecor, o decus iuvenum,
 20 ut non me negligas, sed des solatium.
 Nec iuste poteris nunc me negligere,
 quippe sum regio progressa sanguine.
 Aurum et pallia, vestes purpureas,
 renones griseos et pelles varias
 25 Plures tibi dabo, si gratus fueris,
 et ut te diligo sic me dilexeris.
 Si pulcram faciem queris et splendidam,
 hic sum, me teneas, quia te diligam:

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

- Cum nullus pulcrior te sit in seculo,
 30 ut pulcrum habeas amicam cupio.»
 His verbis virginis commotus ilico,
 ipsam amplexibus duris circumligo.
 Genas deosculans, papillas palpito,
 post illud dulcius secretum compleo.
 35 Inferre igitur possum quod nimium
 felix ipse forem et plus quam nimium,
 Illam si virginem tenerem vigilans,
 quam prato tenui dum fui vigilans [sic!].

27. ALIUD SOMNIUM

Ms. F, 96 d. — 16 Ar de diverses formes (A1c, A1b, A1a), escrits dos per ratlla. — Darreries s. XII⁽¹⁾.

- Illud si verum fieret, quod somnia monstrant,
 Felix pernimum fierem, cui talia constant.
 Nocte sub obscura, dum solus forte cubabam,
 Ante mei vultum vidi quandam mihi gratam.
 5 Cuius forma mihi primum satis est dubitata,
 An foret hec virgo fueratque Luce vocata.
 Postquam cognovi quod erat speciosior illa,
 Illa neglecta, fuit illico tacta papilla.
 Venit in amplexus, pectus iacuit prope pectus,
 10 Hoscula mille modis dum dat mihi pulcra puella.
 Gaudia persensi, que vix mihi nec daret ulla:
 Hoscula iungebat sed me spes vana ferebat.
 Namque sui tenerum volo dum circumdare collum,
 Nescio quo fugit, nec verbum protulit ullum.
 15 Unde nimis doleo, puto sed magis inde dolebo,
 Ni, quod per somnum tenui, vigilans retinebo.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

28. [AMICAE ET AMICI DIALOGUS⁽¹⁾]

Ms. F, 96 d. — 8 × 2 Arc escrits un per ratlla. — Darreries s. XII⁽²⁾.

Ad amicam⁽³⁾

Conqueror et doleo de te, mea dulcis amica:
 Quod prohibet facies, nimis exigis esse pudica.
 Fac placeas Veneri, Veneris vel desine formam.
 Me doctore, potes Veneris cito discere normam.

(1) Poso aquest títol per remarcar la unitat de les estrofes que segueixen. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) En el ms.: MACIMADA.

Amica ⁽¹⁾

- 5 Hoc placet et cupio, meus ut sis semper amicus,
 Dispicet et doleo nisi sis quandoque pudicus.
 Luxuriam fugias, precor, amplectaris amorem,
 Convenit et pulcro iuveni servare pudorem.

Amicus ⁽²⁾

- Non te testatur libri dictator amoris
 10 Non valet ullus amans semper memor esse pudoris?
 Sed fortassis amans non es, licet esse fateris:
 Lingua sonat, tamen interius producere queris.

Amica ⁽¹⁾

- Dulcis amice mei, cordis non intima ledas:
 Diligo plus nimio te quamvis non mihi credas.
 15 Non sic fictus amor meus est: si di[s]cere velles,
 Scire loqui possint, poterant quod dicere pelles.

Amicus ⁽²⁾

- Fol. 97 a] Non nego me sub veste tua tractasse papillam,
 Namque modo simile tractasset quislibet illam.
 Crura tui, non sponte tua, sic candida nossem,
 20 Te nisi per nimias vires devincere possem.

Amica ⁽¹⁾

- Simplicis ingenii nimis es, non insipientis:
 Virginę nescis que sit meditacio mentis.
 Cum prohibet tactum vult ne meretrix videatur,
 Condolet interius nisi quod negat illud agatur.

Amicus ⁽²⁾

- 25 Tunc solet hoc fieri cum principium fit amoris,
 Improvisus amor cum primis fervet in horis,
 Alterius mores, alter cum denique noscit:
 Si placeant facit hec ⁽³⁾ alter quod postea poscit.

Amica ⁽¹⁾

- Culpa tui, non culpa mei, perturbat amores,
 30 Namque tui varios nequeo cognoscere mores.
 Evolat hac illac multa tua parte iuventus,
 Unde meus merito monstratur amor tibi lentus.

(1) En el ms.: ACIMA. — (2) En el ms.: SUCIMA. — (3) El ms. diu clarament: «henc».

29. QUARE CUPIDIN (*sic*) MILITAVERIM

Ms. F, 97 a. — 8 C2b', escrits estrofa per ratlla. — Darreries s. XII (1).

Grave vulnus amoris
nimis habens doloris:
magni causa furoris
multum inferit terroris.

5 Cuius timens furorem
sum secutus amorem:
sic spernendo terrorem
eius vito dolorem.

10 Quem dum sequor, apricam
sum adeptus amicam,
prius satis cupitam,
mentem gerens pudicam.

15 Frons ipsius et gula
et papilla sat dura,
quia sunt sine ruga,
carent plus nive pura. | Dentes scandescentes,
oculi reluentes,
manus, pedes et crura
20 carent veluti luna.

Hac me Venus donavit,
qua me nimis ditavit:
non me sic ditavisset
aurum si donavisset.

25 Preciosior auro
alioque thesauro:
magis placet quam aurum
omnem vincens thesaurum.

30 Hanc puellam amabo,
solam hanc conservabo:
deprecor Cithaream (2)
mihi quod servet eam. |
|---|--|

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (2) *Cithaream* deia primerament, corregit *Cithaream* de la mateixa mà.

30. AD COMITISSAM FRANTIE (1)

Ms. F, 97 a. — 14 Ar'a, escrits un per ratlla. — Darreries s. XII (2).

- Quot tenet astra polus, aqua pisces, pondera tellus,
 Tot tibi, vel plura, verba salutis habet.
 Forma decora nimis qua non preciosior usquam:
 In specie vestis, cur tibi queris opem?
 5 Non auro, gemmis poterit tua forma probari:
 Aurum cum gemmis forma tui superat.
 Si fuerint niveo preciosa monilia collo,
 Ex candore gulę crede monile nitet.
 Dic mihi, flameolum valet exornare capillos,
 10 Quos Febi crines vincere non poteri[n]t?
 Anulus in digito tereti si ponitur umquam? [sic]
 Aurum cum lapide sat magis inde placet.
 Frons tua clara nimis: si Sol pacietur eclipsin,
 Restaurare diem fronte tua poteris.

(1) En el ms.: EITNARFMASSITIMOCDA. — (2) BEER GARCIA no s'adonen d'aquest text.

15 Sunt tibi cudentes dentes oculique micantes,
 Necnon crura satis candidiora nive.
 Forma papillarum satis est laudanda tuarum:
 Albicat ipsa magis parva papilla nive.
 Non nimis es longa, pedis est artissima forma:
 20 Forma pedis brevis est, omnibus atque placet.
 Non tibi sunt similes per se Venus atque Diana:
 Sed si iungantur sunt tibi consimiles.
 Arte tua superas Venerem, candore Dianam:
 Arte Diana valet, candor inest Veneri.
 25 Ergo tui forma superat quodcumque videtur,
 Cum nichil est usquam quod sibi sit simile.
 Francia, quam felix! florem retines mulierum:
 Quo vellem, felix, quod mea terra foret

31. LAUDES ALTERIUS AMICE ⁽¹⁾

Ms. F 97 a. — 13 B2b', escrits quatre versos per ratlla. — Darreries s. XII ⁽²⁾.

<p>Si laudare possem florem iuventutis et honorem, laudes darem Guiliberti, quae est flos totius regni.</p> <p>5 Sed laudare possum vere, nam hęc virgo, sine fere, forma vincit deas poli, sicut vincit deas soli.</p> <p>Huic ergo laudes dabo 10 et de ea plus cantabo, quam de nimpha, quia dea me sic monet Citharea.</p> <p>Huius stirpem quare dicam? quia patet pretermittam:</p> <p>15 pretermittam quia patet, notabo quod vos latet ⁽³⁾.</p> <p>Super omne quod splendescit crinis huius renitescit,</p>	<p>et odore vincit crocum, 20 vincit mirram et amomum.</p> <p>Frons ipsius candet ita quod candore margarita superatur; vincit solem, ut plus dicam, per nitorem.</p> <p>25 Nam quandoque nil splendoris nobis donat candor solis, sed frons huius, Dei dono, semper fulget pari modo.</p> <p>Ardens orbis oculorum 30 clarum lumen angelorum representat, qui est testis quod hęc virgo sit celestis.</p> <p>Nasus, dentes, labra, venter sunt formata tam decenter 35 ad amorem, quod terrenos movent et celestes deos.</p>
--	--

(1) En el ms.: LAUDES ALTERIUS ECIMA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) Vers coix.
 Potser seria: *et notabo quod vos latet*, per omissione mecànica del *et* després de *patet*.

- Nimis decens eius gula
candet magis nive pura;
quid, quod niveę papille
40 durę sunt atque puxille⁽¹⁾?

Manus, pedes, atque crura
non discordant a statura,
cui nullum vestimentum
esse potest ornamentum.
- 45 Namque vestem pulchriorem
Guilibergis⁽²⁾ ob decorum
dicet esse quisquis sapit,
sed nec stultus hoc negabit.

50 Vivat ergo, vivat felix
per tot tempora, quot fenix
vivat, opto tamen ita:
mea vivat ut amica.

(1) Aquesta forma correspon a la clàssica *pusilla*, i és constant en aquestes poesies. No la trobo en el Du
CANGE. — (2) Observi's que en el vers 3 l'ha anomenada Giliberta i ara li diu Guiliberga:

32. AD AMICAM⁽¹⁾

Ms. F, 97 a. — 6 Ar'a, escrits un per ratlla. — Darreries s. XII⁽²⁾.

- Dulcis amica mei, qua non formosior ulla:
Verbula que mando suspice mente bona.
Perpetuo tuus esse volo dilectus am[i]cus:
Opto modo simili, quod sis amica mei.
5 Iuro Deum, mihi sola places semperque placebis:
Hoc et idem fatias, solus ego placeam.
Non est conveniens nec amabilis est amor ille,
Decidit atque cito, qui manet ambiguus.
Dum manet ambiguus modicum valet inter amantes:
10 Ambiguus fugiat, certus et adsit amor.
Fol. 97 b] Dulcis amica, vale, flos, decus imperiale:
Temporibus cunctis, dulcis amica, vale.⁽³⁾

(1) En el ms.: MACIMADA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) Compari's amb el co
mençament de Rabanus Maurus *Ad Brunwardum-Chorepiscopum* (MIGNE, vol. CXII, col. 1559):

Versibus his paucis liceat mandare salutis
Doctor amate tibi, dulcis amice, vale.

33. AMICE DE ADVENTU⁽¹⁾

Ms. F, 97 b. — 10 B5'b, escrits estrofa per ratlla. — Darreries s. XII⁽²⁾.

- Noster cetus
psallat letus⁽³⁾,
in adventu virginis,
Dulces melos,
5 ut ad celos
resonet vox carminis.
- Ista nimpha,
non in limpha
sed nutrita ex aere (?)⁽⁴⁾
10 puellarum
et nimpharum
genus premit genere.

(1) En el ms.: ECIMA DE ADVENTU. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) Imitació de
l'hymne *Noster cætus — psallat letus — voce simul consona...* del dia de Nadal. Vide CHEVALIER, n.º 12257. —
(4) El ms. diu clarament: *ex oë*.

- Et ut flores
per odores
15 omnes vincit lilyum,
sic huic rose
speciose
forma cedit omnium.
- Huius crinis,
20 non affinis
terrenorum crinibus,
nobis deam
Cithaream
representat omnibus.
- 25 Quis suorum
oculorum
singularem speciem
non miratur,
si cui datur
30 videat ut faciem?
- Candet gula,
sicut pura
nix cum primum cecidit;
cendent dentes
35 renitentes,
quod iuventus exigit.
- Cuius manus,
mente sanus,
et staturam gracilem,
40 quis videret
nec doleret
non esse palpabilem?
- Sed quid plura?
non est dura:
45 mores pulcritudini
non discordant,
sed concordant
velut nix albedini.
- Istam, quare
50 si donare
mihi vellet (h)oscula,
nostro metro
valde leto
ferrem ad celestia.
- 55 Que si sapit
non negavit
tria saltim basia,
cum sic sibi
sicut mihi
60 vel plus erunt dulcia.

34. AD AMICAM ⁽¹⁾

Ms. F, 97 b. — 5 A1 de diversa forma (A1a, A1b, A1c). — Darreries s. XII ⁽²⁾.

Gemma puellarum, valeas, hoc mandat amicus.
Ut mare vincit aquas inmenso gurgite cunctas,
Lucifer utque suo constringit sydere stellas,
Sic tua forma nitens alias superare puellas
5 Cernitur, et quare volo te, mea dulcis, amare.

(1) En el ms.: MACIMADA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

35. DE AMORE ⁽¹⁾

Ms. F, 97 b. — 8 B5'b escrits estrofa per ratlla. — Darreries s. XII ⁽²⁾.

- Felix amor,
unus clamor
turpis nunquam nascitur;
manet gratus
5 et fundatus,
vix aut nunquam labitur.
- Prima vice
cum amice
pulcrum novi faciem,
10 statim fui
captus sui,
per formosam speciem.

(1) En el ms.: EROMAED. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

- Statim dea
Citharea
15 me collisit vulnere,
post ab ea
non mens mea
voluit recedere.
- Hanc amavi,
20 Iesus gravi
sagitta Cupidinis:
hanc amabo,
conservabo
iussa tanti numinis.
- Sicut luna,
25 cum sit una,
suo claro lumine
vincit stellas,
sic puellas
30 ista pulcritudine.
- Et idcirco
non est virgo
preter istam alia,
forma cuius
35 vellem huius
oblivisci gaudia.
- Forti nodo
pari modo
viget amor fervidus,
40 nulla sorte
nisi morte
fiet unquam frigidus.
- Viget ita,
quod, si vita
45 sui transit citius,
mallem mori,
quam amori
serviam ulterius.

36. DE ESTATE

Ms. F, 97 b. — 16 B2b', escrits els quatre primers versos en una ratlla, i els altres de dos en dos. — Darreries s. XII⁽¹⁾.

- Redit estas cunctis grata,
Viret herba iam per prata;
Nemus frondibus ornatur,
Sic per frondes renovatur.
5 Bruma vialis, nebulosa,
Erat nobis tediosa.
Cum aprilis redit gratus
Floribus circumstipatus,
Philomena cantilena
10 Replet nemoris amena,
Et puelle per plateas
Intricatas dant choreas.
Omnis ergo adolescens
In amore sit fervescens,
15 Querat cum quo delectetur
Et, ut amet, sic ametur.
- Et amicum virgo decens
Talem querat, qui sit recens,
Atque velit modo pari
20 Tam amare quam amari.
Iuvenis et virgo pulra
In obscuro premant fulbra,
Et vicissim perconexus
Dulces sibi dent amplexus.
25 Hosculetur hos, maxillam,
Iuvenis dum tenet illam;
Tangat pectus et papillam
Satis aptam et puxillam.
Femur femori iungatur,
30 Fructus Veneris summatur:
Tunc omnino cessen clamor,
Adimplebitur sic amor.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

37. [NIMIUM NE CREDE MULIERI ⁽¹⁾]

Ms. F, 97 b. — 16 A₁ de diverses formes (A_{1d}, A_{1c}, A_{1b}, A_{1e}). — Darreries s. XII ⁽²⁾.

Quisquis eris, qui credideris fidei mulieris:
 Nonne vides quam curta fides manet in muliere?
 Crede mihi, si credis ei quia decipiere.
 Nam dabit ipsa fidem tibi, quam violabit ibidem;
 5 Cumque tibi iurat, quod te super omnia curat.
 Aspice quod iurat quam parvo tempore durat.
 Nil tibi debebit postquam quod habes habebit,
 Postquam discedes et eam fidam tibi credes,
 Accipiens munus, si tunc accesserit unus
 10 Quislibet ignotus, tu mox eris inde remotus:
 Si sit turpis vel luscus vel corpore fuscus,
 Hunc tibi preponet si magna munera donet.
 Iurat ei, per membra Dei, per membra piorum,
 Quemquam preter eum quod non amat illa virorum.
 15 Ergo cave ne tu prave capiaris ab ulla:
 Namque fidem servare quidem scit femina nulla.

(1) En el ms. aquests versos apareixen reunits, però sense cap rúbrica. Els he donat la dels dos versos de Marbodus, dels quals vénen a ésser com una glossa (MIGNE, CLXXI, col. 1684):

Quisquis eris qui credideris fidei mulieris,
 Crede mihi, si credes ei, quia decipieris.

(2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

38. LAMENTATIO PRO SEPARATIONIS AMICE

Ms. F, 101 a. — 27 A_{1c}, escrits vers per ratlla. — Darreries s. XII ⁽¹⁾.

Heu! dolor inmodicus, mea qui nunc pectora tangit,
 Quod latet interius penitus me mordet et angit.
 Sed puto, si nostri causam manifesto furoris,
 In manifestando dabitur medicina doloris.
 5 Versibus ergo meis, cum Musis, Phebe, venito ⁽²⁾;
 Adsit et alma Venus, que subsidetur amico.
 Estus erat nimius, quia solem Cancer habebat,
 Et mea mens fervens gemino fervore calebat.
 Tunc intro thalamum, cupiens relevare calores.
 10 Ornatus thalamus roseos habet undique flores.
 Accubui lecto, sed nec calor ipse tepescit,
 Nec mea mens, nimio vexata calore, quiescit.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (2) Compari's: *Huc, precor, invito; cum Musis, Phoebe, venito*, vers amb què comença *Astensis poetae novus Avianus* en DU MÉRIL, P, I., pàg. 271.

- In thalamo dum sic crucior venit, ecce sororis
 In speciem mutata mee, tunc mater amoris.
- 15 Ad lectum properat laterique meo se iungit et inquit:
 «Eu, mihi miser, cur nunc te vita relinquit?
 Me miseram, quid agam? moriar si tu morieris,
 Quod puto non fieret modo si muliere frueris.
 Hoc quod nunc pateris nichil est nisi fervor amoris:
- 20 Ut valeas, igitur, rumpantur claustra pudoris.
 Crede mihi, quod nulla tibi medicina valebit,
 Ni calor iste tuus prius in muliere tepebit.
 Ergo, citus propera, nimios extingue calores,
 Qui, modo mortiferos, fatiunt te ferre dolores.
- 25 Egregia speciem generosam quere puellam,
 Cuius tu formam valeas ad amare tenellam.»
 Dixerat, utque novus miles data bella perhorret,
 Sic me non solitum luxu Venus ipsa remordet.
 Hinc amor et morbus queratur amica monebant,
- 30 Sed pudor atque timor, velut est mos, impediebant.
 Ilico persensit quid erat, quod amare timebam,
 Et cur, si valeam, Venerem vitare volebam.
 Tunc ait arridens: — «Vereor ne tu moriaris,
 Qui pro tam nichilo suffers quod sic patiaris.
- 35 Tu quia, ni fallor, vitas metuisque pudorem,
 Qui tibi donaret vitam, modo spernis amorem.
 Sed puerile quidem nimis est, mi dulcis amice,
 Vivere si perdes, nimium vivendo pudice.
 Quare, mi frater, precor, hunc postpone pudorem,
- 40 Qui facit ut fugias vitam, dum spernis amorem.
 Forsan tu dices: «Nequeo reperire puellam,
 Que mihi conveniat, nostris in partibus ullam.»
 Hoc quoque confiteor, sed quod cupis hic reperire
 Posses, si velles Romarici Monte redire.»
- 45 His monitus verbis Veneris, non differo multum
 Virgineum Montis Romarici visere cultum.
 Illic tunc reperi mihi que bene conveniebat,
 Et cuius species nimium mihi pulcra placebat.
 Hanc ego dilexi pariter que cessit amori,
- 50 Sic datur ipsa meo subito medicina dolori.
 Sed livor nostros ad presens rupit amores,
 Unde meo nimii consurgunt corde dolores.
 Vos, igitur, socios, precor, hunc linitate dolorem,
 Qui puto me morti dabit, huius propter amorem.

39. AD DESERTAM AMICAM ⁽¹⁾

Ms. F, 101 a. — 16 Ar'a, escrits un per ratlla. — Darrer'es s. XII ⁽²⁾.

- Quot iuvenes Martii ⁽³⁾ gaudent servire feroci,
 Quotque velut domine sub iuga sunt Veneris.
 Quotque puellarum studio cultuque Diane
 Gaudent, ut dominam quotque colunt Venerem.
- 5 Dulcis amica mei, formosior ipsa Diana,
 Tot tibi sint laudes, sed bona plura tibi.
 Temporis illis recolens, quo, carmine fausto,
 Me tibi teque mihi iuncxit amica Venus,
 Conqueror et doleo quod sic, velut ante solebam,
- 10 Me sociare tibi corpore non valeo.
 Sed si, quod cuperem, tibi ne coniungere possem,
 Nil mihi felici posse nocere puto.
 Namque tuos crines cernens oculosque micantes,
 Pascerer ipse tuis dulcibus alloquiis.
- 15 Hoscula captarem, carnes palpando suaves,
 Que puto celestes posse movere deos.
 Hoscula captando, forsan, quod dulcius esset,
 Temptarem tacitus tactus ab igne tui.
 Sed cur affecto mihi, quod Fortuna negavit?
- 20 Forsan, quod cupio quilibet alter habet.
 Heu! dolor iste meam mentem iam commovet intus,
 Qui nisi discedat, crede mihi, moriar.
 Quare, virgo decens, toto mihi carior orbe,
 Vivere si me vis, sit tibi pura fides.
- 25 Et, quia non possum tibi corpore consociari,
 Mente tibi iaceam, nam mihi mente iaces.
 Invidus ille, modo pro quo simul esse nequimus,
 Vivere nec possit nec sibi mors veniat.
 Quam cicius potero, credas mihi, nimpha, redibo,
- 30 Et, si non potero, rumpar amore tuo.
 Suplex ergo Deum rogites ut nostra secundo
 Navis eat vento, que freta mota timet.

(1) En el ms.: AD DESERTAM MACIMA. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) En el ms., per evident lapsus calami, diu: mariti.

40. [DE METRICALIBUS VERSIBUS ⁽¹⁾]

Ms. D, 26; F, 14. BEER-GARCIA, 25.—33 Aia, amb combinació externa B.—Segle IX-X.

Metra suit certa si **v**isat rectius arte**m**
Ee sunt famule sub **t**ectis Calliope**e**
Tot sonitus dantes quot **c**ondilus arte perart**at**
Rex rerum plastror quo **i**ussit nescius **e**r**ro**r
5 **A**ntra tenere sciat non **t**empli pector**a** cara
Sed miseranda lues adiutis mentib**s** artes
Unitas **v**ertens sic **v**ultum tinxit ⁽²⁾ **u**t auct**u**
In vigili nectens perstringeret intima verbi
Turba tum **t**antis cum **r**obur mentis innes**t** ⁽³⁾
10 **C**orripuit **c**ecum mox **e**n iter auctius istuc
Et coepit lete sub **p**acis tegmine stare
Restitit ut primo sump**s**it orrentia cultor
Tunc copos laetus sibi **i**uris tinnula pandit
Accipe portenta**a** virtus hec **a**ntra rescript**a**
15 **S**uspice niliacos **c**ornutos stigmate biblos
Inmensis dapibus **i**eiunos nempe foveri
Ut citius repsit ne **v**entis persuit ict**u**
Intimat his ⁽⁴⁾ primum **i**eiunis dentibus uti
Siquid mel lactis donas**et** cirnea taxus
20 **A**nxia tum lingua**a** gustans **a**st talia compt**a**
Tollitur in mutis ac iuste turbida bombit
Ringere post rauce persumpsit rancida fator
En ait insane stant parce pocula rite
Cuius sint cernis sis exipe hec ⁽⁵⁾ tibi donec
25 **T**radatur talis que ⁽⁶⁾ roscida potio mulset
Intima divellens abscidat toxica cordi
Ut vultu cupidum providit congrua dictu
Sistis sique parum mox infit creveris orsus
Ardua sum partum temptare suprema sapor**a**
30 **R**es robur priscis non indicenda peror**to**r
Totis infirmor hinc cernue gressius attat
Edemque comes stent tecum munus ole**e**
Metra suit certa si **v**isat rectius arte**m**.

(1) Sense títol en el ms. — (2) En el ms. F: *tinxit*. — (3) En el ms. F: *inhesit*. — (4) En el ms. F: *intimat is*. — (5) En el ms. F: *hec*. — (6) En el ms. F: *que*.

41. [VERSUS MONOCORDI ⁽¹⁾]

Ms. C, 5. — VILLANUEVA, VIII, 57 (versos 1-6, 17-20); BEER, I, 88.— 20 Aï de diverses formes (A1b, A1a). — Monjo Oliva, primera meitat s. XI.

- Maiores tropos veteres dixere quaternos,
Omnibus ac proprios istis posuere minores:
Tertius at quartum fert, primus iure secundum,
Sextum nam quintus, octavum septimus ambit.
5 Maior in ascensu cordas sibi vendicat octo:
Finalia ⁽²⁾ propria, et quinis descendit ab ipsa.
Sicque minor quinis constat superis et in imis
Quatuor in cordis post mesen continuatis.
Troporum finis cunctorum cernitur omnis;
10 Post mesen quinta primus finitur in ipsa;
Qualiter est tropis cantus quoque subditus omnis.
Principio metaque sui denotat gloria Patri,
Fine quidem cantus monstratur perpeti tropus.
Ut pateat cantus constet si legibus aptus.
15 Simphonias recte diatesseron et diapente,
Melis intensas attendes necne remissas.
- Iam nunc, PETRE, tibi placeant versus monocordi ⁽³⁾
Quos, prece multimoda, monacus tibi fecit OLIVA.
Hic, PETRE, mente pia, frater te poscit OLIVA.
20 Emendes recte, quod videris esse necesse.

(1) Aquest títol ve sobradament justificat pel vers 17. — (2) VILLANUEVA i BEER llegeixen: *finali a.*
— (3) VILLANUEVA: *monocordii*.

42. DE MULTIPLICATIONE VEL DIVISIONE ABACI NUMERUS. PROLOGUS

Ms. A. — 10 A1b, conservats per Benito de RIVAS, *Catálogo de los códices mss. que hoy dia existen en la biblioteca del Real Monasterio de Ripoll en el Principado de Cataluña* (vers l'any 1800; ms. 12-27-4, E 122, de la Real Academia de la Historia, Madrid). — BEER, I, 87.— Monjo OLIVA, primera meitat s. XI.

- Claret in exiguis sapientia verbis ⁽¹⁾.
Hisque valere suum deprenditur esse profundum.
Cernitur hac tabula numeri consistere summa.
Legibus inque suis monstratur computus omnis.
5 Illis quisque caret mathesim iam querere casset.

(1) Rivas no nota que aquest hemistíqui és coix.

Dividit hec numerum lectis in partibus omnem ⁽¹⁾,
 Atque modo vario perducit multiplicando.
 Hec sua sepe legat qui discere dogmata temptat.
 Que sensu teneat summo studioque frequentat,
 10 Ne ventus tollat quod menti tradere artat ⁽²⁾.

(1) Com observa BEER, ha de llegir-se *omnium*. — (2) Id. id. *aptat*.

43. INCIPIUNT AEPISTOLAE DE PASCHALI CICLO AB OLIVA MONACHO SANCTE VIRGINIS MARIE RIVIPOLLENTIS AEDITE. INCIPIT PROLOGUS METRO EDITUS HEROICO ⁽¹⁾.

Mss. A; O, 1. — VILLANUEVA, VIII, 220 (del ms. A). — 59 Ar barrejats (Arb, Ara). — Any 1047.

Continet iste statum paschalem circulus omnem,
 In quo, preteritos presentes ⁽²⁾ atque futuros,
 Comperies annos paschales perpetue cunctos.
 In latum ⁽³⁾ denos habet idem, necne novenos,
 5 Et quater in longum septenos explicat annos.
 In quibus invenies epactas ordine solis,
 Que ⁽⁴⁾ Iani mensis feriam gestando kalendis,
 Paschalem feriam designant semper hebreis.
 Sunt super his apices festum paschale ferentes
 10 Omnes in longum loca quatuor, atque tenentes.
 Septem dissimiles sic linea continent una,
 Solis at epactam lunaris non fugit ullam:
 Omnis solaris lunares inchoat ⁽⁵⁾ omnes.
 Bissextos nigri monstrant sua per loca puncti,
 15 Alphabetum lune ⁽⁶⁾ signum quod conficit omne,
 Ut quo sit signo dubites in tempore nullo.
 A rubeis punctis cunctis hic incipit annis,
 Ut cito presentem cognoscas indicionem ⁽⁷⁾.
 Prima patet ciclo tercio signata colore,
 20 Ostendens ternos cicli retinere progressus.
 In quorum primo croceus, viridisque secundo,
 (In primo croceus, iacintinus atque secundo) ⁽⁸⁾
 Incipit, et tercio rubeus color indicionem ⁽⁹⁾,
 Denis ac nonis paschalis terminus annis.

(1) VILLANUEVA: *Incipiunt epistolæ de Paschali ciclo Dionisiali ab Oliva Sanctæ Virginis Mariæ Rivipollentis monacho editæ. Incipit prologus metro editus heroico.* — (2) VILLANUEVA: *præsentes*. — (3) VILLANUEVA: *In latu*. — (4) VILLANUEVA: *quaæ*. — (5) VILLANUEVA: *inchoat*. — (6) VILLANUEVA: *lunæ*. — (7) VILLANUEVA: *præsentem cognoscas indicionem*. — (8) Evidentment aquest vers 22 no és més que una variant del 21. — (9) VILLANUEVA: *indicionem*.

- 25 Continet hic feriam bissexti tempore primam,
Septenam feriam alleluie tunc terminus ambit.
Istum postque diem docti non obtime⁽¹⁾ quidam
Alleluia carent, falso quia dogmate pollut.
- Pascha dierum .viii.^o. sic accelerare perobtant⁽²⁾,
- 30 Septem bissextos quia linea continet una
Annis septenis bissexto cum duodenis.
Septimane⁽³⁾ ferias vertit⁽⁴⁾ hic perpetue cunctis⁽⁵⁾
Centum triceni bissexti sunt⁽⁶⁾ ita terni.
Ut sapias eram, Domini presentibus annis
- 35 Appones [tricenos] hisque⁽⁷⁾ bisque quaternos,
Et quoti fuerint totam fore noveris eram.
Embolismus post ciclum communis, et annus⁽⁸⁾
Ciclus et epacte seu lunæ⁽⁹⁾ terminus omnis
Ipsius ac numerus quibus inveniantur habetur.
- 40 Nanque dies lunæ leva⁽¹⁰⁾ perquirito parte,
Et tribus epactis numeros quos iungimus⁽¹¹⁾ apte.
Clareat ut cunctis quota sit luna kalendis,
Signaque cum binis ternis duodena diebus
- Lumine luna suo ceu lustrat⁽¹²⁾ mense sub uno,
- 45 In dextra menses numeros secerne⁽¹³⁾ kalendis
Cum quibus adsignat ferias adieccio solis.
Solis nempe dies Domini monstrantur, et anni
Cernitur hoc ciclo lunæ variacio⁽¹⁴⁾ tota,
Solis et incessus sine fine videbitur omnis.
- 50 Nullus inest error, cupias quod discere lector:
Intuitu facili reserantur cuncta legenti.
Quingentis annis terdenis atque duobus
Constat paschalis directo tramite ciclus.
Presens post istos iteratur computus annos,
- 55 Qui simul est solis seu lunæ⁽¹⁵⁾ temporis omnis.
Quiquis amas ciclum plenius disnoscere⁽¹⁶⁾ istum,
Conferat ut sensum, doctorem posce supernum,
Et leges menti presentes⁽¹⁷⁾ trade valenti;
Sic quod quesieris, plene te nosse⁽¹⁸⁾ probabis.

(1) VILLANUEVA: *oftime*. — (2) VILLANUEVA: *octo sic accelerare perobtant*. — (3) VILLANUEVA: *Septimane*: — (4) VILLANUEVA: *iterat*. — (5) VILLANUEVA: *cuntas*. — (6) VILLANUEVA: *suntque*. — (7) VILLANUEVA: *Appones annos tricenos*. — (8) VILLANUEVA: *annis*. — (9) VILLANUEVA: *epactæ seu lunæ*. — (10) VILLANUEVA: *lunæ leva*. — (11) VILLANUEVA: *iung... apte*. — (12) VILLANUEVA: *lustra*. — (13) VILLANUEVA: *acerne*. — (14) VILLANUEVA: *lunæ variatio*. — (15) VILLANUEVA: *lunæ*. — (16) VILLANUEVA: *plenius dinoscere*. — (17) VILLANUEVA: *præsentes*: — (18) VILLANUEVA: *nosce*.

44. [DE XII MENSIBUS]

Ms. E, 195-200 v.º — 12 Ara, un al començament de cada foli, essent part d'un *Calendari* molt interessant. — Primera meitat s. XII.

- Principium IANI sanccit tropicus *capricornius*.
 Mense NUME in medio sol distat sidus *aquari*.
 Procedunt duplices in MARTIA tempora *pisces*.
 Respicis APRILES *aries* frixee kalendas.
 5 MAIUS a ienorei [sic] miratur cornua *tauri*.
 IUNIUS *equatos* celo videt ire *laconas*.
 Solsticio ardantis *cancri* fert IULIUS astrum.
 AUGUSTUM mensem *leo* fervidus igne perurit.
 Sidere, *virgo*, tuo Bac[c]um SEPTIMBER⁽¹⁾ op(p)imat.
 10 Aequat et OCTIMBER sementis tempore *libram*.
Scorpius, ibernum precebs, iuvet ire NOVIMBREM.
 Termina[t] architenens medio sua signa DECIMBRI.

(1) *Septimber, novimber i decimber*, formes desconegudes, analògiques de *octimber*, que es troba en el Du CANGE, vol. VII, p. 29.

45. [REGLES D'HORÒSCOPS ?]

Ms. M, 108. — DU MÉRIL, P. P. L., 305. — 6 B2b', escrits a ratlla seguida, separats per punt.
 — Primeries s. XIII.

Lunis procer et sub mense,
somno, splendor et immense.	Jovis cito pede tange,
nox atra, lux ecce magne.
Martis procer atque duris,
consors ales et telluris.	Dies Veneris iejunator
10 tu tri... ⁽¹⁾ eterne plasmator ⁽²⁾ .
5 Mercurius falsus deus,
rerum nox et celi deus.	Sabbato dat sortem polus,
sume aurora o lux Deus.

(1) Els punts corresponen a unes lletres *mat* o *mlat* que semblen esborrades expressament pel mateix escriptor. DU MÉRIL només s'arrisca a llegir *tr...* — (2) Aquests dos versos, que, tal com venen en el manuscrit, es separen del ritme dels corresponents als altres dos, potser s'haurien de llegir: *Veneris tuiiejunator — trine et æterne plasmator*.

46. [DOCTRINA COMMENDATIO⁽¹⁾]

Ms. F, 157. — 9 A1b. — Darreries s. XII⁽²⁾.

Cum sine doctrina nulla possit vitare ruina[m],
 Nec sine doctrina portum petit ulla carina,

(1) Sense títol en el manuscrit, poso aquí el d'aquells versos de Marbodus dels quals aquests són una amplificació (MIGNE, CLXXI, col. 1684):

Cum sine doctrina nil proficiat medicina;
 Nec sine doctrina tendantur in aequore linea;
 Nec sine doctrina portum petat ulla carina;
 Audi doctrinam si vis vitare ruinam.

(2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Nec sine doctrina navem gerat unda marina,
 Nec sine doctrina tendantur in equore lina,
 5 Nec sine doctrina det nobis vinea vina,
 Nec sine doctrina fugiat lepus ora canina,
 Nec sine doctrina capiatur preda ferina⁽¹⁾,
 Cum sine doctrina nil proficiat medicina:
 Ergo, cave doctrina[m], qui vis vitare ruinam.

(1) Per evident lapsus calami, el ms. diu: *ferana*.

47. [AD INVIDIOSUM⁽¹⁾]

Ms. J, 34. — 2 Aí'a. — Primeries s. XIII⁽²⁾.

Invide, quid laceras, que prosunt carmina cuntis?
 Attenuas que non anichilare vales.
 Et hoc incautis sua commoda scribitur ista⁽³⁾:
 Serpit perplures pagina nostra proles.

(1) Sense titol en el ms. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) En el ms.: *scribitur his ista*.

48. [QUOT MODIS TENTAMUR VITIO GULAE⁽¹⁾]

Ms. J, 34 v.º — 4 Aí'a. — Primeries s. XIII⁽²⁾.

Nota quibus modis gulosus ab ore prodatur:
 Dum comedit nimis, aut comedendo prevenit horam,
 Dum, nimio desiderio, cupit aut rapit escam;
 Vel dum delicias deliciose querit⁽³⁾.

(1) Sense titol en el manuscrit, el que hi poso és el d'aquella poesia d'Hildebert de Mans (MIGNE, CLXXI, col. 1411), de la qual són extrets aquests versos. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) Vers massa curt.

49. VERSOS SATÍRICOS⁽¹⁾

Mss. H, 100 v.º-101; K, 172⁽²⁾. — 6 Cr'b, escrits a tota ratlla. — Notació musical. — Darreries s. XII⁽³⁾.

In ⁽⁴⁾ Gedeonis area	et loquitur iumentum;
vellus aret extentum,	non reddit bos ad orrea,
et demolitur tinea	sed sequitur carpentum.
regale vestimentum;	
5 superhabundant palea,	10 Exit rumor discriminis
que ⁽⁵⁾ sepellit frumentum,	de grandis montis cella ⁽⁶⁾ ,

(1) En cap dels dos mss. que les contenen, aquestes estrofes duen títol. — (2) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (3) L'ordre en què publico aquestes estrofes és el del ms. H. El ms. K les dóna en aquest altre: III, V (els 4 primers versos), VI, I (els 4 darrers versos), II, IV. — (4) Aquesta I estrofa en el ms. H (f. 101) porta notació musical. — (5) Amb aquest vers comença en el ms. K. — (6) En el ms. K: *cella*. —

que iam sancta ⁽¹⁾ dulcedinis
late fundebat mella;
preposteratus ⁽²⁾ ordinis,
15 plantatio novella,
dum movent in se bella
bases superhedificat ⁽³⁾,
deponens ⁽⁴⁾ capitella.

Quod sanctum sacerdotium,
20 quod unccio regalis
se curbat ad imperium
et vocem subiugalis,
divinum est misterium;
non furor laicalis,
25 favor tamen venalis,
qui non intrat per ostium,
fovet eos sub alis.

Clausa condam religio
velocium secretum
30 nunc subiacet ⁽⁵⁾ obprobrio
per vulgus indiscretum,
quod tali tirocinio
non erat consuetum,

35 et ⁽⁶⁾ quod format decretum,
non legis ⁽⁷⁾ patrocinio
nec literis est fretum.

40 Sub brevi doctus tempore
stultus pilosophatur,
pleno prophetans ⁽⁸⁾ pectore,
ructans interpretatur
et disputans cum retore;
qui tacet admiratur,
quod vir iustus tollatur
et asumptus de stercore
45 sententias loquatur.

45 Ve, ve! qui regis filiam
das in manu lenonis,
ve! qui prophanas gloriam
tante devotionis;
50 qui cellam pigmentariam
et opes Salomonis
fraus decipit predonis,
cede ad ignominiam
nostre conditionis.

(1) En el ms. K: *sancie*. — (2) En el ms. K: *preposturatur*. — (3) En el ms. K: *superhedificans*. — (4) En el ms. K: *subponens*. — (5) Amb aquesta paraula passa el text del ms. H al f. 100 v.º. — En el ms. K: *fideiaceit*. — (6) En el ms. K: *vel*. — (7) Amb aquesta paraula acaba el text en el ms. K. — (8) En el ms. K: *profetans*.

50. [IN IHERUSALEM RECUPERATIONE] CARMEN CANORUM

Ms. M, 21. — DU MÉRIL, P. P. L., 255-260; HAGENMEYER, *Ekkeh. Hierosol.*, 385-387; DREVES, XLVb, 76; CHEVALIER, n. 9449. — 35 C2b'', escrits estrofa per ratlla. — Any 1099.

Hierusalem letare ⁽¹⁾,
que flebas tam amare,
dum serva tenebare.
Iherusalem, exulta!

(1) Aquest himne forma part d'un discurs-epileg afegit en el ms. a la *Historia Hierosolymitana* de RAMON d'AGUILERS (fs. 1-19 v.º), el qual consta de cinc paràgrafs:
I (f. 19 v.º) *Pensate karissimi quanta sit fides in illis qui se, tantis comitant periculi...* És un elogi del poble cristià que ha anat a Terra Santa. — II. Vituperi dels jueus. — III. Lloança dels cavallers creuats. — IV. Letare Iherusalem et diem festum age cum omni christiana plebe de tua liberatione et frequentatione, qua deinceps frequentaberis, atque, ut mater cunctarum ecclesiarum, ab omnibus filiis tuis honoraberis. Que enim, dies celebrior est habenda quam ista tot annis desiderata, qua antiqua miracula sunt renovata et re promissionis terra per quinquenium expugnata? Tua menia sunt Iudeis veris, hoc est confessoribus veris, patefacta. Si, enim, falsi Iudei de quibusdam successibus suis festa celebrant, quanto magis cultoribus vere confessionis sollempnitatis hec generalis victorie est agenda? Sit laus eterno regi Christo, ad quem spectat omnis nostra intentio, qua intendimus ut ad visionem pacis veniamus, ibique aspectu glorie eius sine fine satiemur! Item itemque, etiam atque, etiam letando cum Iherusalem, cantemus in laude eius nos, cuiusdam philosophy descriptum, carmen canorum. — V. És l'himne copiat.

- 5 Namque diu servisti
Turcis, sub quâs fuisti,
post mortem Iesu Christi.
Iherusalem, exulta! ⁽¹⁾
- 10 Fletu, movisti regem,
qui, ne nil veri negem,
proposituit hanc legem:
Iherusalem, exulta!
- 15 Ut contio ⁽²⁾ fidelis,
si vult potiri celis,
curet accingi telis:
Iherusalem, exulta!
- 20 Ut perimat tirannos,
qui, per tam multos annos,
vexarunth Christianos:
Iherusalem, exulta!
- 25 Ut locus sue mortis,
nobis per fidem ortis,
proprie fiat sortis:
Iherusalem, exulta!
- 30 Hoc premium rex dabit,
quod se manifestabit
huic qui bene pugnabit,
Iherusalem, exulta!
- 35 Cur, ergo, creatura
non militet secura,
cum sit hoc adeptura?
Iherusalem, exulta!
- 40 Quam bene servit patri,
proles devota matri,
sic placitura fratri!
Iherusalem, exulta!
- 45 Christe, tuis es pater;
ipsi sunt tibi mater;
his tu soror et frater.
Iherusalem, exulta!
- 50 Nati, parete patri;
fili, succurre ⁽³⁾ matri;
fratres, servite fratri.
Iherusalem, exulta!
- 55 Urbs regia, gaudeto;
corde resulta leto,
et secura maneto!
Iherusalem, exulta!
- 60 Rex precipit ut gentes, [Fol. 21 v.]
gladiis renitentes,
te visitent gaudentes:
Iherusalem, exulta!
- 65 Procedant ipse tute,
signo crucis induite,
celi regem secute!
Iherusalem, exulta!
- 70 Lancea regis celi
genti datur fideli,
ut sit mors infideli.
Iherusalem, exulta!
- 75 Cetus Christianorum,
pro vobis stant cuncrorum
caterve superorum.
Iherusalem, exulta!

(1) L'exulta només va escrit que en la 1.ª estrofa, però en les altres ha de suprir-se. — (2) DU MÉRIL: concio. — (3) DU MÉRIL: sucurre.

- Quid igitur timetis?
 70 Nonne plane videtis
 que dona capietis?
 Iherusalem, exulta!
- Iussa regis complentur,
 famuli ⁽¹⁾ gratulentur
 75 per quos hostes delentur.
 Iherusalem, exulta!
- Rex pugnat et precedit,
 sic mors neminem ledit,
 qui moritur dum cedit.
 80 Iherusalem, exulta!
- O mira lex vivendi!
 De casu moriendi
 vis oritur nascendi.
 Iherusalem, exulta!
- Jherusalem terrestris,
 85 principiun celestis,
 letare novis festis!
 Iherusalem, exulta!
- Felix est ille mensis,
 90 quo te tuorum ensis
 eruit ab infensis!
 Iherusalem, exulta!
- Junius obsidendi,
 julius capiendi
 95 vis ⁽²⁾ dedit et gaudendi.
 Iherusalem, exulta!
- Ab ortu Redemptoris,
 ad hoc tempus honoris,
 certis maturis horis,
 100 Iherusalem, exulta!
- Anni centeni fructus
 undecies reductus
 diluit omnis ⁽³⁾ luctus.
 Iherusalem, exulta!
- Sexta die suspensus;
 sexta fuit defensus
 eius locus immensus.
 105 Iherusalem, exulta!
- Meridies dum splendet,
 110 Christus in cruce pendet,
 ut sic suos emendet.
 Iherusalem, exulta!
- Urbs capitulur hac [h]ora;
 nulla sit ergo mora,
 nostra sit vox canora!
 115 Iherusalem, exulta!
- Ut ipse dux laudetur
 qui ⁽⁴⁾ facit ut vivetur
 urbs eius et letetur.
 120 Iherusalem, exulta!
- Rivi fluunt cruoris,
 Iherusalem minoris ⁽⁵⁾
 dum perit gens erroris.
 Iherusalem, exulta!
- Et templi pavimentum
 125 efficitur cruentum,
 cruore morientum.
 Iherusalem, exulta!
- Ipsi traduntur igni;
 130 vos gaudete, benigni,
 nam pereunt maligni.
 Iherusalem, exulta!

(1) DU MÉRIL: *finli* (*l. singuli?*). — (2) DU MÉRIL: *jus*. — (3) DU MÉRIL: *omnis* (*l. omnes?*). — (4) DU MÉRIL: *quid*. — (5) A sobre, de la mateixa mà: «*vel in [h]oris*».

Cessit invasor reus;
pulsus dolet Iudeus,
135 qui tenet ⁽¹⁾ Christus Deus.
Iherusalem, exulta!

Sit gloria speleo,
unde surrexit leo,
suscitatus a Deo ⁽²⁾.
140 Iherusalem, exulta!

(1) A sobre, de la mateixa mà: «vel regnat». — (2) Id, id.; «vel iam potitus tropaeo.

51. [IN PASCHALE TEMPORE]

Ms. M, 108 v.º — DU MÉRIL, P. P. L., 52; DREVES, XLVb, 38; CHEVALIER, n. 2709. — 6 B2b'',
escrits següint la notació fins a *nucleus* (v. 10); la resta a ratlla seguida, separant els versos amb
punts. — Notació musical. — Primeries s. XIII.

Cedit frigus hiemale,
reddit tempus estivale,
iuventus letatur ⁽¹⁾.

Ecce tempus est vernale,
5 quo per lignum triumphale,
inter ligna nullum tale,
genus hominum mortale
morte liberatur.

Judeorum turba duce,
10 nucleus exit de nuce;
nudus ponitur in cruce;
terra tremit, et sol luce
propria privatur.

Accusatur, condemnatur,
15 ligatur et flagellatur;
aceto, felle potatur;
opprobriis saturatur,
spiniis ⁽²⁾ coronatur.

Gens judea «Crucifige,
20 clamans, tormentis affige ⁽³⁾,
per membra clavos infigel»
Adam, Averni de Stige
extractus, letatur.

Gaude, plebs religionis;
25 dies resurreccionis
instat ⁽⁴⁾, novis plaude sonis;
expende tempus in bonis,
dum spacium datur!

(1) No hi ha dubte que a aquesta estrofa li falten dos versos acabats en -ale. — (2) DU MÉRIL: *spinis*.
— (3) DU MÉRIL: *affige*. — (4) El ms. diu clarament: *instar*.

Ms. G, 89 v.º — 40 Ara, amb combinació externa A. — Segle X.

- S**ancte puer, claro ⁽¹⁾ qui **s**ignas lumine olimpu**m**,
Spumeus immens quem **p**rimum marmore ⁽²⁾ pontu**s**,
Quem facti videre poli, quem saecla perennem
Conspescere Deum, quem regni in sede benignus
- 5 **A**ddidit ante diem genitor(e), et condidit euris:
Adsere cantantem tantum superare periculum,
Effice co[n]stet animus usu modulamen ⁽³⁾ opertum.
Dicere tv semper potis es tuba carmine vatem,
Exametri[s] sanctam qui pinget versibus aram,
- 10 **T**u, Deus omniparens, tu girum solis et austros
Lege agis, inmodicis involvens aetera curis;
Dulcia musti plus ⁽⁴⁾ tibi manant pocula fructu,
Gemmula dum caesis respirat suda flagellis
Tota methymnis recreantur viscera truncis.
- 15 **R**oscida sulforei torquens age sidera caeli
Coerulei[s], magne tu ⁽⁶⁾ ovans, sublimis abissis;
Mistica pange Deum validis tu dicta ⁽⁷⁾ c[h]oreis;
Carmen hic insolitum udo pede caste recurre,
Qui signis iubes ire rates tu sistere cautes ⁽⁸⁾.
- 20 **T**erra parata [est] mi(chi), sirtis freta(s) solus habes tu, ⁽⁹⁾
Ne plectro tua facta ferens, quas sacior aere
Inveniar calamis per ses sapit et cara manta ⁽¹⁰⁾
Omnia complevit mens sanctior et bona gessus.
Ipse tenet caelum, patulum [m]are, nubila, lunam
- 25 **A**equoris et bibulo sub tectas litore arenas,
Et tenebras freti, qu[a]jesitus e(s)t germina mundi ⁽¹¹⁾.
Tu facis ut redeat australis fulgoris imber,
Tesauro tua dona volant ⁽¹²⁾, tibi gloria semper
- 30 **N**ascitur, sterelis confortas, munere truda(ca)s,
Gramina vernalles festinant, flosciva (!) lucus ⁽¹³⁾;
Sed ⁽¹⁴⁾ tibi lux subdit, sapiunt [t]e fulgora, flatus,
**S
Rura, sales, athomi sulcisata gramina, li(c)tus**
- 35 **A**ura, calor(e), frigus, terra, [et] satis unda susurrans ⁽¹⁵⁾,
Intende hys hymnis, animum tege nomine vatem.
Divinum miretur ovans sine tempore Cristum;
Unicus ipse Patri natus, qui Spiritus unus.

(1) El ms. diu clara; però, acompañant la fotografia, em permeto retocar el text per acordar-lo amb la gramàtica quan això és possible. — (2) Sic. El vers resulta coix. — (3) En el ms.: modolamen: — (4) En el ms.: pluo. — (5) En el ms.: coerolei. — (6) En el ms.: magnutus. — (7) En el ms.: dicta. — (8) En el ms.: quis ignis iubes ire atestus iste recautes. — (9) En el ms.: terre parate michi sirtis fretas solus ab estu. — (10) Confesso que el sentit d'aquests versos m'escapa en absolut, i que no sabria pas com corregir-los. — (11) En el ms.: fretique situs est. — (12) En el ms.: bolant. — (13) En el ms.: festibant flosciva lucas. — (14) En el ms.: set. — (15) En el ms.: susurrus.

- 1-6: Spes / decus / imperium / maiestas / gloria / virtus.
 2-5: Spiritus / ignis / aqua / vates / substantia / Cristus.
 40 4-3: Vita / salus / verbum / paradissus / passio / regnum ⁽¹⁾.

(1) Semblant a aquesta poesia, per bé que sense cap mena d'acròstic, és la de Fl. Merobaudes (*MONUMENTA*, 19). Això em fa pensar que podria ésser una poesia visigòtica, i les greus incorreccions i manques de sentit que s'hi veuen potser són degudes a no haver entès bé la lletra visigòtica el que la transcriví a la carolingia.

53. DE CRUCE

Ms. F, 152 v.º — 28 Aib. — Segona meitat s. XII ⁽¹⁾.

- O Crux clara Deo Christi retinensque tropheo.
 Obtinetis mundo veniam Christo redeundo.
- In cruce confixo reviverunt omnia Christo ⁽²⁾.
 Sic datus est morti qui vitam dat morti.
 5 «Thartara confregi, morte moriendo subegi.»
- Vita datur mundo patre sic moriente secundo.
 Quem mater plorat, quem plorans carus adorat.
- Ecce crucis signo pia Salvatoris ymago.
 Rex superans mortem victum pede conterit hostem.
- 10 «Sum deus et vendor, sum rex et in hac cruce pendor.
 Propter Ade gustus morior sine crimine iustus.»
- Magnus in orbe labor miseris mortalibus arbor,
 Per cuius fructum dat mundo femina luctum.
 Ut fiat salvus dat mundo virginis alvus.
- 15 Virus serpentis tollit per gaudia ventris.
 Hinc dedit antidotum Christi crucis arbore notum.
 Oxifel ⁽³⁾ gustans dulcis mali mala frustrans.
 Ex lateris costa ienitrix fuit edita nostra.
 Sorduit hęc mater sed per latus abuit alter.
- 20 Ecce Deus magnus homo factus.
 Gloria nostra Deus populus quem sprevit hebreus.
 Mortem meridie pertulit ac specie.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (2) Compari's amb el vers de Rabanus Maurus: *Qui cruce confixus renovabit sanguine mundum.* (MIGNE, CXII, col. 1638, XCV *De Cruce.*) — (3) Manca en el DU CANGE. Compari's amb: *oximentum* = vinagre, vol. VI, pàg. 82.

Fol. 153 «Hac sub pictura me cernat quisque figura.»
Quod spectat visus, mens hoc sibi conferat intus.

25 «Ad me spem vite, duce me, mea membra venite.
Per me mundatur quisquis super astra levatur» ⁽¹⁾

Fustibus et tedis, properans ad crimina cedis.
Imperat elatus, peritura sede, Pilatus.
Verberibus cedi police qui presidet evi.

(1) Sobre els versos que segueixen, la guillotina de l'enquadernador deixà senyals d'haver-n'hi d'altres.

54. [DE CHRISTIANA VITA]

Ms. H, 99 v.º 100. — 101 Cíb', escrits en estrofes de quatre versos per ratlla, separats amb punt. — Notació musical en la primera estrofa. — Primeries s. XI ⁽¹⁾.

Venite omnes populi,
laudemus nomen Domini,
qui quos redemit gratia
sua servat clementia.

5 Iam pene instant tempora,
quę Christi vox veridica
predixit fore frigida,
etate hac in ultima.

10 Iam abundat iniquitas,
iam refriegessit karitas,
perversi, quod non Dominum
diligimus nec proximum.

15 Iubet ametur proximus,
despicitur qui potius
contemnitur ut inscius,
repellitur ut infimus.

20 Iam verba evangelica
pene speniuntur omnia,
quę se servantes liberant
contennentesque alligant.

Unde letatur Zabulus
hinc contrastatur angelus,
quod pars caduca colitur
et preciosa temnitur.

25 Vix invenitur aliquis,
ex Christi nunc discipulis,
Ihesum pro Ihesu querere
et non pro fluxo munere.

30 Hoc agit avaricia
collega cum superbia,
ut plus querat labentia,
quam fine non parentia.

35 Hoc virus avaricie
Adę manavit semine,
quod discurrendo nimium
corrupit vastum saeculum.

40 Hoc virus pestilentie,
sedem corrumpens anime,
amplectitur tam fervide
det quasi sedem glorie.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

- Hoc sedem apostolicam
iam fecit symoniacam,
ut dum caput invaderet
membra quæque inficeret.
- 45 Hoc oculos ecclesie
tam reddit lippos valide,
ut vix queant agnoscere
quo comprimantur onere.
- 50 Qui sic deberent vivere
vincla possent ut solvere,
loris artantur criminum,
quis post sint cibus demonum.
- 55 Hinc hi mandant concilia
ut fartiant marsupia,
sectando sic pecunias
ut flocci pendant animas.
- 60 Sic convenit presulibus
succurrere pauperibus,
quemadmodum Gregorius,
mirandus apostolicus.
- 65 Qui dum vivus prospiceret
functumque fame cerneret,
sic se damnavit ilico
ceu tran[sivi]sset (?) gladio.
- 70 Nam nec cernant episcopi,
quemadmodum presbyteri,
manducant nimis avidi;
sui peracti populi
cumque repleti fuerint,
torum invadent proximi.
- In quorum ora misera
volvi debent psalteria,
canes currunt et lepores,
accipitres et equites.
- 75 Istos cernebat Dominus,
est cui longus oculus,
predicens ante tempora
quæ cernimus presentia.
- 80 Cœcus si cœcum duceret Fol. 100
uterque [in] antrum rueret,
ut dum pastor it perditum
sequatur grex et previum.
- 85 Quis iam quit talis cernere
et non vult eos fugere,
saltimque luscus vivere
quam cum eis occumbere?
- 90 Sed his omissis miseris,
qui vadunt clausis oculis,
loquamur iam de monachis,
qui militant cum angelis.
- 95 Hi reliquere omnia
secuntur et vestigia
Ihesu, benigni domini,
cuius stabunt conspectui.
- 100 In paradiso positi
vocem cognoscunt Domini,
de ligni pomo vetiti
contradicentem comedи.
- 105 Salva nempe istoria
noscunt hęc verba mystica,
relictis ut dęmonibus
poli pascantur civibus.
- 110 Celestes quippe angeli
sunt vere fructus optimi,
quos qui mandit utiliter
cum his manet perenniter.

- Et contra lignum vetitum
virus habens letiferum,
est teter chorus demonum
sequacibus dans tartarum.
- 115 Ab hoc esu pestifero
se monachorum concio,
repugnando viriliter
elongat eternaliter.
- 120 Qui vincitur blandiciis
fit carens bonis angelis,
iunctusque erit pessimis
calore fervens sulphuris.
- 125 Veste nudatus celica
induitur mortifera,
ut exulet a patria
vernanti ac uranica.
- 130 Vestem habens pelliciam
vorabit escam terream,
donec benignus dominus
revisat eum celitus.
- 135 Pro inobedientia
fit proles prima reproba,
neconon pro homicidio,
iure carens hospicio.
- 140 Pavent malivolentiam
ne, fratrum per invidiam,
sit eis habitatio
cum Cayn pervagatio.
- 145 Pavent non esse simplices
ne Deo sint odibiles,
cavent ab eo proici
ne vagi sint et reprobri.
- 150 Vagus namque ac profugus
fit mente atque reprobus,
qui mavult fratrem spernere
in pace, quam quiescere.
- Nam Caym satus septimus
fit homicida pessimus,
signans quod opus ultimum
sit carnis semper reprobum.
- 155 Idcirco veri monachi
carnem refrenant providi,
ne proles eis ultima
efficiatur reproba.
- 160 In Seth quoque proienie
Enoch prepollet splendide,
signans quod prole spiritus
ad Deum volet otius⁽¹⁾.
- 165 Quo circa probus monachus
studet quam vigilantius,
ut sobolem uranicam
gignat numquam vulcanicam.
- 170 Paventque semper providus
ne carni vinctus spiritus
gigantem gignat filium
bellicosumque nimium.
- Ad effugandum tedium
lectoris ac fastidium,
accedat huc silentium
recensurum post modicum.

(1) Per evident lapsus, en el ms. *otius*.

- 175 Adesto lector obtime
in hoc secundo opere,
ut capias divinitus,
quod est notatum cautius.
- Si gigantea prelia
180 insurgunt dimicantia,
exlevigatis tabulis
arcam munito pectoris.
- Si cogitatus lubrici
feroces necnon pessimi,
185 rugierint interius
non prodeant exterius.
- Studeto corvum pellere
necnon columbam stringere,
- 190 non fit columbe sessio
ni corvi sit expulsio.
- Aquarum si diluvium
obsederit te nimium,
habeto sustinentiam,
Dei vocans clementiam.
- 195 Si vales illud linquere,
festina quam citissime
aquarum in diluvio;
quis adhærebit Domino?
- Viriditatis requiem
200 possederis, si denique
sacrificet tunc Domino,
quod pingue est devocio.

55. DE SANCTO JOHANNE EVANGELISTA

Ms. H, 101. — 1 B2'b, + 1 Br'b escrits tres versos per ratlla. — Darreries s. XII⁽¹⁾.

Et verb[um] ca[ro] f[actum] est et ha[bitavit] in no[bis:] et vi[dimus] g[loriam e[ius,] g[loriam] qua[si] u[nigeniti] a p[atre] plen[um] g[ratiae] et ve[ritatis.]

<i>[a]</i>	<i>[b]</i>
Sumi regis nos dilectum
colla[u]demus, et evectum,
supra modi limitem.	Verbum in principio
Deum, absque dubio,
mentis videns acie.
Dum divine geniture,
5 et unite carnis pure,
novit pandit tramitem.	10 Per quem fiat omnia,
in quo vivant omnia,
confirmat eclesia.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (2) Aquest vers és idèntic al 16 de la seqüència *de sancto Joanne Evangelista*, d'Adam de Saint Victor (MIGNE, CXCVI, 1428).

56. [HYMNUS AD BEATAM VIRGINEM MARIAM]

Ms. H, 101 v.-102. — 21 B6b', escrits alternativament dos i tres versos per ratlla, espiats.
— Segona meitat s. XII⁽¹⁾.

Virgo, Dei mater et filia,
Que cum viri non esses conscientia,
Summi regis repleta gracia,

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

Genuisti cuius potentia
5 Celum, terras cingit et maria.

Tibi, virgo, cum tuo filio,
Cuius cuncta substant imperio
Sine fine sine principio,
Quas det laudes humana concio
10 Condecentes vel dignas nescio.

Tua namque, virgo, virginitas
Fecit cum te replere [char]itas,
Qua periret hortis calliditas
E[t re]diret nostra fragilitas,
15 Paradisi sedes ad perennitas⁽¹⁾.

Evam serpens olim deceperat
Mortis pommo quod ei dederat,
Miserandam vitam perdiderat
E[t nos] secum ad mortem transerat
20 Ob quam cetus male corruerat.

[Tunc] autem creator omnium,
Paradisi gemens excidium,
Suum misit de celis filium,
Qui confenet plenum (?) sol[atium]
25 Et pro nobis se daret precium.

Et destinans (?) rei signacula
Prorsus ad te celesti cernula,
«Ave, inquit, sancta virginula,
Hic est tecum qui fecit secula,
30 Qui constringet mortis repagula.»

Decernenti mentis arbitrio
Quenam esset hec salutatio,
Est responsum tibi a nuncio:
«Ista, virgo, tua concepcio
35 Sine viri fiet conubio.»

Sanctus namque descendet spiritus,
Qui te, virgo, fecundet celitus,

(1) L'autor usa l'adjectiu *perennitus perennita perennitum*, desconegut de DU CANGE.

- Non humane carnis concubitus;
 Fies virgo gravis divinitus
 40 Et paries Deum humanitus.
- Dictis huius legati credula,
 Respondisti iam, mente sedula:
 «Ecce Dei supplex, a secula
 Nova mundo dentur miracula
 45 Et sit in me, quam dicis, copula.»
- Istis tali peractis ordine
 Facta sancto pregnans a Flamine,
 Peperisti pro more femine
 Deum verum vero cum homine,
 50 Sine tamen virili semine.
- Ergo, virgo, celorum domina,
 Cui sancta sanctorum agmina
 Modulantur odarum carmina,
 Miserorum audi precamina,
 55 Delictorum quos gravat sarcina.
- Gemebundis fatemur vocibus,
 Uni Deo personis in tribus,
 Atque tibi sanctis et omnibus
 Viciorum nos premi fascibus,
 60 Quos ex carnis tractamus actibus.
- Nos enormis vorat superbia,
 Nos funestat tristis invidia,
 Nos enervat mollis luxuria,
 Et, quot dici non possunt, vicia.
 65 Iam succurre, stirpis Iesse regia!
- Iherusalem desertam liquimus,
 Per Egiptum vagi cucurrimus,
 Babilonem usque descendimus,
 Nos in Cedar incolas fecimus.
 70 Heu miseri, nimis peccavimus!
- Cum peccasse nos constet nimium,
 Tu virtutum decus celestium,

Castitatis candescens lilyum,
 Tuum nobis sic placa filium,
 75 Quo delictis parcat gementium.

Cum suprema dies advenerit,
 In qua quisque suscepturus erit,
 Prout vivens in carnem gesserit
 Nisi nobis culpas remiserit,
 80 Sustinere quis, queso, poterit?

Hinc te, virgo, precamur, inclita,
 Per quam salus est mundo redditia,
 Fac ut tua Deus per merita,
 Pietate qua potest solita,
 85 Nobis nostra relaxet debita.

Nunc, sanctus cunctorum dominus,
 Qui conversis indulges cominus,
 Quem non latet culparum terminus,
 Ne nos a te repellas eminus
 90 movat multiplus.

Et vi crucem, qui pansi manibus
 A peccatoribus,
 Ut nos vite restantes (?) sedibus,
 Tui matris adesto precibus,
 95 Qua dit servibus.

[U]triusque Flamen concepcion,
 Coequalis Patri cum Filio:
 Quid demum es consolacio
 Peccatorum es et remissio,
 100 Da quod nostra poscit oratio.

[M]usicale vocum concordia,
 Procul mota mera[s] molestia,
 Letabunda dicat ecclesia:
 [De]jo sit laus, virtus et gloria
 105 Seculorum secula per omnia.

Amen.

57. [HYMNUS AD VIRGINEM MARIAM]

Ms. I, 48.—6 B3'b, escriptura a ratlla plena, els versos separats irregularment amb punts.—
Primeries del s. XIII.

Virgo pura ⁽¹⁾ , stirps regalis, genitura specialis: legum norma tam dotalem, rerum forma coequalem 5 nusquam tibi protulit. Celi prole tu dotaris, novo sole fecundaris; hic natura, lex mutantur, immo iura plus ditantur, 10 que lex prima contulit. Tua quidem fert de viro partu pridem feta miro, si reatum non subisset dedicatum agnovisset, 15 thorum absque macula.	Tu, maiori digna trono, sacri thoro sacro dono ⁽²⁾ , prolem profers divi roris, fructum offers vim odoris, 20 manentem in saecula. Tue gaudet ius nature plus quam audet suo iure; dum unitum deitati Ade ritum nec temptati, 25 plus excedit gratia. Pro peccantis fuit causa ut, regnantis trono ⁽³⁾ plausa, tui caro sublimetur, per quam nostre carni detur 30 axe poli gloria.
	Amen.

(1) En el ms.: *Virgam puro*. — (2) En el ms.: *sacro thori sacro dono*. — (3) En el ms., de la mateixa mà, la variant: *vel screantis nexus*.

58. [AD BEATAM VIRGINEM]

Ms. M, 105 v.º — 18 B2b, i B3b irregularment repartits i rimats. — Notat i escrit seguint la notació. — GAUTIER, *Adam de St. Victor*, 1859 (1881), II, 359; CHEVALIER, n. 2207. — Primeries s. XIII.

Ave, virgo gloriosa, sponsa Dei speciosa, summi regis talamus, templum Sancti Spiritus, 5 Creatoris omnium genitrix et filia, es solamen peccatorum et iustorum gloria. O Maria stella maris, 10 medicina salutaris	corporum et cordium, in hac valle lacrimarum sis dux et propicia, ut in fine sine fine 15 mereamur pervenire, ubi sancti, voce pia, cantant ave Maria ⁽¹⁾ seculorum. Amen.
---	---

(1) Per al recte sentit, manca, si més no, un vers.

59. [AD VIRGINEM MARIAM]

Ms. M, 108. — 7 B4'b. — Els 12 primers versos, notats i escrits seguint la notació; els altres, als marges dret i inferior, sense cap punt ni separació. — DREVES, XLVb, 50. — CHEVALIER, número 40749. — Primeries s. XIII.

<p>Salve virgo regia,
tui nati nata,
patrem paris filia,
natura mutata.</p> <p>5 Tocius triclinium
tu es Trinitatis,
paris virgo filium
vi divinitatis,
tua pudicicia</p> <p>10 nunquam violata,
sed, adest leticia,
integre servata.</p> <p>Eva nobis nocuit
dans mortem et luctus,</p> | <p>15 sed sic virgo floruit
ventris tui fructus,
quod antiqua vicia
per tu sunt ablata,
sed et castimonia</p> <p>20 salutis obtata.</p> <p>Tu, fons vivus gracie
omnibus inundans,
mater regis glorie,
infernum confundans,</p> <p>25 dilue propicia
re(f)orum peccata,
quare reis alia
non est advocata.</p> |
|--|--|

60. IMNUS IN OMNIUM SANCTORUM

Ms. G, 26. — CHEVALIER, n. 5778. — 20 C1b', escrits a tota ratlla, separant els versos amb punt. — Primeries s. XIII (1).

<p>Exultent celi sidera,
quadriplex orbi spacia,
pontus et cuncta condita
per hec sacra sollempnia.</p> <p>5 Regem laudent assidue,
qui sanctos cunctos hodie
palmis ornat victorie,
coronis atque glorie.</p> <p>10 In sanctorum primordiis
te decet, Rex mirabilis,
et principale iubilum
et cunctae plebis obsequium.</p> | <p>Ter trinis in agminibus
ordo fulgens Angelicus,
15 per sua nos suffragia
ad vite ducant atria.</p> <p>Patriarcharum numerus
et Prophetarum cuneus,
pro nobis rogent omnibus
20 ut simus unus populus.</p> <p>Apostolorum caritas
et Martirum societas,
nostras perducant animas
mundas ad Agni nupcias.</p> |
|--|--|

(1) BEER-GARCIA l'atribueixen al segle XI. A mi no em sembla que li puguem donar una data anterior als volts del 1200.

- 25 Confessores egregii
atque Doctores incliti,
ad suum nos consorciū
ducant post vite terminū.
- 30 Maria, Christi talamus,
atque chorus virgineus
cum sanctis simul omnibus,
solva[n]t quicquid peccavimus.
- 35 Ibi vera securitas,
ibi summa felicitas,
ibi est Agni claritas,
ibi regina karitas.
- 40 Ibi laus, honor, iubilum,
decus, iustum imperium,
qui sine fine concinunt
himnum sancti mellifluum.
- Amen.

61. HIMNUS IN NATALE APOSTOLORUM

Ms. G, 140. — 32 Cia, escrits a tota ratlla, separats per punts en estrofes de quatre versos,
— Darreries s. XIII.

- Christe, splendor glorie ⁽¹⁾,
laudes referimus tibi,
qui proflobo miraculo
sanctorum ornas atrium.
- 5 Qui in pace aëcclesię,
florentes more lili
predicaverunt populo
ut replerent paradisum.
- 10 Sumentes arma bellica
contra hostis nequiciam
scutum fidei gladium
spei pugnant fortiter ⁽¹⁾.
- 15 In corum (h)ore Deus est,
in corum corde Christus est,
in quorum mente pietas
iusticia et veritas.
- 20 (H)orti de fecē pulveris,
pro bonis suis meritis
similes facti angelis,
fruuntur claris gaudiis.
- 25 Ad quorum (h)ossa mortua,
ad magnam Christi gloriam,
nova crescunt miracula
dantes [ti]bi sufragia.
- 30 Renditur salus languidis,
redditur vita mortuis,
lumen refunditur cecis,
capiunt gressus debiles.
- 35 Te nunc oramus, Domine,
eorum nos in nomine,
ab omni malo protege
et vitam nobis tribue.
- Amen.

(1) Vers coix de mig peu.

62. HYMNUM (*sic*) IN SANCTI NICHOLAI EPISCOPI

Ms. H, 1. — 12 Cib', escrits a tota ratlla. — Segona meitat s. XII.

- Hec (?) est dies sanctissima
virtute (?) sacra splendida
qua Nicholaus sanctissimus
loc[atur] in celestibus.
- 5 Hic parvus infans (?) corpore,
magnus tamen Dei fiet;
quarta vel sexta feria
semel sugebat hubera.

- Virtute fulgens nobilis,
 10 ieuniis, vigiliis,
 domabat ignes, iuvenis
 ne se daretur viciis.
- Fuit presul Christi, nobilis
 15 pro sanctitate meritis,
 qui illum exornaverat,
 celestis regnis gratia.
- Adesto, presul inclite,
 preces et decus suscipe,
 oferque summo presuli
 20 preces devotas populi.
- Sit Trinitati gloria
 eterna laus et inclita
 Deo Patri cum Filio
 Et Flamine Paraclito.
- Amen.

63. ALIUM [HYMNUM IN SANCTI NICOLAI]

Ms. H. 1.—4 Brb, escrits a tota ratlla.—Segona meitat s. XII.

Magne pater (?) Nicholae, gloriose pontifex,
 qui cum Deo gloriaris in celi palacio,
 Condescende supplicamus at te suspirantibus.

Iam per terras et per maria famma celeberrime
 5 refovendo tribulatos relevando naufragos,
 a comissis nos emundans, ne cadamus sustine.

Decantande speciosis Nicholae canticis
 laudes tibi persolvisse fac sit nobis utile,
 ut exutos gravi carne pertrahas ad superos.

10 Sit laus Patri Genitoque necnon et Paraclito,
 decus, onor et potestas maneat in seculum:
 quorum semper indivisum permanet imperium.

64. YMNUIS IN DIEM SANCTI VALENTINI PRESBYTERI

Ms. E, 305. — 6 Brb" escrits a tota ratlla, versos separats per punts. — Primeries s. XIII.

Incliti festum colentes Valentini caelebre,
 letabunda laudum vota concinamus hodie,
 quem Christus martiriali sociavit glorie.

Romanorum clara nitet editus prosapia,
 5 quos verborum virtutumque perornavit copia,
 fideique documentis dona ferens plurima.

Fretus hic Dei virtute superavit Claudium,
necne mundi solus vicit prepotens imperium,
vere fidei restaurans cum suis asterium⁽¹⁾.

- 10 Hunc predictus vinclis nexum Cesar dedit carceri,
fustibusque dissecatum ferit ictu gladii,
sicque felix linquit mundum per stolam martirii.

- Sacris cuius nosmet cuncti comittentes precibus
nobis celitus collatum patronum deposcimus,
15 impetrat annumerari polorum concentibus.

Sit laus Patri Genitoque necnon et Paraclito,
decus, honor et potestas maneat in seculum:
quorum semper indivisum permanet imperium.

Amen.

(1) *Asterium*. Vide DU CANE, vol. I, p. 444, poc satisfactori.

65. ITEM HIMNUS BEATI VALENTINI IN MATUTINIS LAUDIBUS

Ms. E, 306. — 12 Crb', escrits a tota ratlla, versos separats per punts. — Primeries s. XIII

Sacer concentus carmina
pangat Christo caelebria,
cui recoluntur annua
Valentini sollempnia.

5 Presbiter extans ordine,
resplendet martyr sanguine,
doctrinis et miraculis
multis clarescit populis.

Iussu Claudii caesaris,
10 clauditur ima carceris;
amittens vitam gladio,
subit celum martirio.

Cuius triumphum nobile
nosmet clangentes hodie,
15 quoram sancti presentia
demus laudum preconia.

Ut se laudantes protegat
et deprecantes foveat,
obtendat cunctis veniam
20 et sempiternam gloriam.

Hoc Pater atque Filius
sanctusque prestet Spiritus,
quorum laus individua
per cuncta manet secula

Amen.

66. [HYMNUS AD QUEMDAM BEATUM]

Ms. M, 109-109 v.º — DU MÉRIL, P. P. L., 306. — B2b', escrits a tres corondells: en cascun, generalment, dos versos per ratlla; si són llargs, un de sol. — Primeries s. XIII.

Fol. 109. Quasi tot esborrat. No s'hi llegeixen més versos que:

Per hoc sanctum cataplasma
Convalescat egrum plasma

Extra portam iam delatu
.....

fol. 109 v. a

Quod est anceps tu disolvis,
 5 Quod tegendum tu involvis.
 Tu intrare me non sinas
 Infernales officinas,
 Ubi meror, ubi metus,
 Ubi fetor, ubi fletus;
 10 Ubi probra deteguntur;
 Ubi rei confunduntur;⁽¹⁾
 Ubi tortor semper scedens;
 Ubi vermis semper edens;
 Ubi totum hoc perenne,
 15 Quia perpes mors gehenne.
 Me receptet Sion illa,
 Sion quidem urbs tranquilla,
 Cuius faber auctor lucis,
 Cuius porte lignum crucis,
 20 Cuis claves signa Petri,
 Cuius cives semper leti,
 Cuius custos rex festivus,
 Cuius muri lapis vivus.
 In hac urbe pax solemnis,
 25 Ver eternum, pax perennis,

Fol. 109 v. b

In hac odor implet celos;
 In hac semper festum melos.
 Non est ibi corruptela,
 Non defectus, non querela:
 30 Non minuti, non deformes;
 Omnes Christo sunt conformes.
 Urbs celestis, urbs beata
 Supra montem collocata,
 Urbs in portu bene tuto,
 35 De longinquo te saluto;
 Te saluto, te suspiro,
 Te affecto, te requiro.
 Quantum tui gratulentur!
 Quam festive conviventur!
 40 Quis affectus eos stringat,
 Aut que gemma muros pingat?
 Quis c[h]alcedon, quis iacin(c)tus,
 Norunt illi qui sunt intus?
 In plateis huius urbis
 45 Sociatus piis turbis,
 Cum Moise et Elia
 Pium cantem alleluia!

Fol. 109 v. c

Amen.

(1) DU MÉRIL: *confunduntur*.

67. [DE EUCHARISTIA]

Ms. J, 34 v.º — 8 AIC. — Segon terç s. XIII⁽¹⁾.

Iussu divino, dum missa pie celebratur,
 Sanguis de vino, corpus de pane creatur.
 Hoc sacramentum nunquam valet esse sinistrum,
 Etsi per pravum celebretur sepe ministrum.
 5 Sicut deterius non fit pro deteriori,
 Sic non fit melius pro presbytero meliori.
 Sic licet indignus sacre rei presidet are,
 Sorde tamen nulla valet hec sacra violare.
 Hic panis cum presbyteri venditur ore
 10 Nec valet in pravo minus, aut magis in meliore.
 Panis in altari, verbi virtute creatus,
 Fit divina caro nostri medicina reatus.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

- Hec caro cotidie, quamvis caro non videatur,
Carnis huius species pro mundo sacrificatur.
15 Hec caro, non alia quam Christi, nos redimentis,
Plena sacramentis cibus et vegetatio mentis⁽¹⁾.

(1) Els versos 11-16 són, amb lleugeres variants, els 1-6 del capítol I del *Carmen de Sacramento Altaris*, de Pierre le Peintre (Petrus Pictor, Vide *Histoire littéraire de la France*, XIII, 429), canonge de Saint-Omer, atribuït també a Hildebert de Mans (*H. L. F.*, XI, 271; MIGNE, CCXXI, 1199) i a Pierre de Blois (*H. L. F.*, XI, 371, XIII, 430; MIGNE, CCVII, 1138).

68. DEL MONJO OLIVA A DALMAU

Ms. A.—Villanueva, VIII, 226.—4A1, barrejats (Ara i Arb). — Finint l'*Eπistola de feria diei nativitatis Christi*. — Any 1064.

Hoc tibi, DALMATHI, munus transmittit OLIVA,
Quo feriam pandit qua Christus virgine prodit;
Quam tibi non abacus, non tollat computus ullus.
Est ob hoc iste dies Mariae, statione sacratus.

69

Ms. L, 70: acabament d'una carta de Joan (de Fleury?) a A(rnaldus?). — BEER, I, 75. — Arb.
— Primera meitat s. XI.

Dico libenter «amen»; nostrum sic finio carmen.

70

Ms. C, 4: acabament de l'endreça a Pere en el pròleg del monjo OLIVA al *Breviarium de Musica*. — BEER, I, 89. — Arb. — Primera meitat s. XI.

Quocirca, frater amantissime,
Christo mente pia monachus subiectus Oliva
hoc *Breviarium*, per rogativa tue dilectionis assumptum, placida benignitate
suscipias.

71

Explicit del ms. P, 233.—5 Ara. — Primeries s. XII.

Conditus hic codex dinoscitur optima testans,
Hic scriptor, dietam ponens infandi laboris,
Provectu gaudens placido gratiatur onore:
Gaudeat, et longe presenti lumine felix⁽¹⁾.
5 Et semper letans letaetur tempore cuncto.

(1) Potser *Felix*, que seria, en aquest cas, el nom de l'amaniuense.

72

Explícit del ms. Ripoll 217. — BEER-GARCIA, 94. — 1Arb. — Mitjan s. XII.

Finito libro reddatur gratia Christo.

73

Explícit del ms. Ripoll 130, 83. — BEER-GARCIA, 67. — 1Arb. — Segle XII-XIII.

Finito libro reddatur cena magistro.

74

Explícit del ms. Ripoll 41. — BEER-GARCIA, 20. — 5Arb. — Any 1222.

Poncii exoret Franciscus pro te ut oret.
 Gloria sit Christe quoniam liber explicit iste.
 Finito libro reddatur gloria Christo.
 Hic liber est scriptus, qui scripsit sit benedictus.
 5 Qui scripsit scribat, per multa tempora vivat.

75

Explícit del ms. Ripoll 44, (1). — BEER-GARCIA, 22. — 1Arb. — Abans de 1258.

Finito libro sit laus et gloria Christo.

(1) Aquest explícit està repetit en els ms. 123 i 212, acompanyant els textos 75 i 77.

76

Explicit del ms. Ripoll 212. — BEER-GARCIA, 93. — 1Arb. — Segle XIII.

Cui dedit alpha et O laus sit et gloria Christo.

77

Explícit del ms. Ripoll 48. — BEER-GARCIA, 26. — 1Arb. — Darreries del s. XIII.

Manus scriptoris salvetur omnibus horis.

78

Explícit del ms. Ripoll 123. — BEER-GARCIA, 63. — 1Arb. — Darreries del s. XIII.

Qui scripsit scribat, semper cum domino vivat.

79

Ms. F, 152 v.º — Arb. — Segona meitat s. XI⁽¹⁾.

Gesto cibum mentis qui cor foveat accipientis.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text.

80

Ms. E, 198 v.º — Anotat en el calendari (text 44) en el dia corresponent d'agost (XVIII Kal. Sept.). — 2 Ara. — Primera meitat s. XII⁽¹⁾.

Hoc denis⁽²⁾ Domini genitrix ascenderat altum celorum, gaudens merito, quam nos veneramur.

(1) BEER-GARCIA no s'adonen d'aquest text. — (2) Sic. Potser cal llegir: *Hac die*.

81

J. GUDIOL, *Iconografía de la portalada de Ripoll*. (Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, XIX (1909), p. 93, 125, 157, 199.) «De les nombroses inscripcions que hi havia il·lustrant els relleus de la portalada de Ripoll, ara només poden llegir-se, que formin vers, aquestes tres: (1)

Argham cantantes deducunt et iubilantes.

Angelus est vindex sceleris sed Gad neci iudex⁽²⁾.

Petrus iter pandit et plebs ad sidera scandit⁽³⁾.»

(1) Mn. GUDIOL assenyala aquesta portalada, i per tant als versos, la data de darrers del segle XI o principis del XII. — (2) Mn. GUDIOL (p. 160): «per ésser amb la cadencia lleonina de què tant joiosos estaven els poetes dels segles mitjans, potser tindria de dir: *Angelus est sceleris vindex sed Gad necis iudex*.» No: cabalment el secret del lleoní està que l'hemistiqui acabi en l'arsis del tercer peu, com en la inscripció: *Angelus | est vin | dex scele | ris sed | Gad neci | iudex*. — (3) PELLICER: *Petrus qui exaudit plebs ad sidera scandit*.

RESUM

La precedent col·lecció de la poesia ripollesa en les centúries X.^a a XIII.^a munta a la xifra de 81 textos, amb 2,001 versos. D'ells, bé o malament, n'han estat publicats: en terra catalana, 10 textos amb 120 versos; a França, 6 textos amb 351 versos; a Castella, 3 textos amb 31 versos; a Austria, 14 textos amb 144 versos; a Alemanya, 1 text amb 27 versos; entre Catalunya i Austria, 1 text, i entre França i Austria, 1 text. En total, 36 textos amb 644 versos coneguts, per 45 textos amb 1,357 d'inèdits. Aquestes quantitats justifiquen plenament, al meu parer, la tasca del present recull, que donarà bon material per al dia que s'escrigui la història de la literatura llatino-eclesiàstica de Catalunya.